

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра бізнес - адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної
діяльності

Кваліфікаційна робота магістра

на тему: «Управління інвестиційним потенціалом Запорізької області
в умовах воєнного часу»

Виконав : студентка 2 курсу, групи 8.0731-зед-з
спеціальності 073 Менеджмент
освітньо-професійної програми
менеджмент зовнішньоекономічної діяльності
Серова Д.Д.

Керівник : доцент кафедри бізнес-адміністрування і
менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
кандидат філософських наук, доцент
Сухарева К.В.

Рецензент : завідувач кафедри бізнес-
адміністрування і менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності, доктор наук з
державного управління, професор
Бікулов Д. Т.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет менеджменту

Кафедра бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр

Спеціальність 073 Менеджмент

Освітньо-професійної програми Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

Д.Т. Бікулов

« ____ » _____ 2022 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

Серова Дар'я Дмитрівна

1. Тема роботи «Управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах воєнного часу»

керівник роботи: Сухарева К. В., доцент кафедри бізнес-адміністрування і менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, кандидат філософських наук, доцент

затверджені наказом ЗНУ від 25.05.2022 року № _____ 583-с

2. Строк подання студентом роботи _____ 23.11.2022 р.

3. Вихідні дані до роботи навчальні посібники, монографії, періодичні та аналітичні вітчизняні та зарубіжні матеріали, фінансова звітність підприємства, інтернет ресурси

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

2. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

3. ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) .

9 таблиць

8 рисунків

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Сухарева К.В.		
2	Сухарева К.В.		
3	Сухарева К.В.		

7. Дата видачі завдання 20.05.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Затвердження теми кваліфікаційної роботи у наукового керівника.	20.05.2022	
2.	Затвердження змісту роботи.	28.05.2022	
3.	Огляд літератури за темою кваліфікаційної роботи.	01.06.22-16.06.22	
4.	Розробка чернетки I розділу кваліфікаційної роботи.	17.06.22-23.06.22	
5.	Написання I розділу кваліфікаційної роботи.	24.06.22-27.06.22	
6.	Збір розрахунково-аналітичного матеріалу за темою.	28.06.22-25.07.22	
7.	Розробка чернетки II розділу кваліфікаційної роботи.	26.07.22-29.08.22	
8.	Написання II розділу кваліфікаційної роботи.	30.08.22-06.09.22	
9.	Розробка чернетки III розділу кваліфікаційної роботи.	07.09.22-14.09.22	
10.	Написання III розділу кваліфікаційної роботи.	15.09.22-29.10.22	
11.	Оформлення кваліфікаційної роботи згідно вимог.	30.10.22-01.11.22	
12.	Попередній захист кваліфікаційної роботи.	09.11.2022	
13.	Проходження нормоконтролю.	09.11.22-22.11.22	
14.	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру.	23.11.2022	
15.	Захист кваліфікаційної роботи.	грудень 2022	

Студент

_____ (підпис)

Д.Д. Сєрова

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____ (підпис)

К.В. Сухарева

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____ (підпис)

Т. М. Магомедова

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота на тему: «Управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах воєнного часу» містить 73 сторінки, 9 таблиць, 8 рисунків.

Перелік посилань нараховує 57 найменування.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в окресленні пріоритетних напрямів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку Запорізької області в умовах сучасних викликів глобалізації, зокрема з огляду на впровадження воєнного стану, спричиненого широкомасштабним російським вторгненням.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є система управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах впровадження воєнного стану.

Методологія дослідження ґрунтується на теоретичних засадах сучасної регіоналістики, теорій глобалізації та монетаризму, концептуальних підходах інституціоналізму. Зокрема, застосовувалися методи порівняльного та інституційного аналізу, абстрагування та узагальнення, монографічний, аналізу та синтезу. За їх допомогою здійснено оцінювання особливостей впливу сучасних викликів глобалізації на рівень фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку Запорізького регіону, виявлено характер впливу формальних та неформальних інститутів на специфіку його формування та ефективність використання, розроблено пропозиції для органів державної влади та місцевого самоврядування щодо пріоритетних напрямів і механізмів нарощування цього потенціалу в нинішніх умовах.

ІНВЕСТИЦІЇ, ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ, РЕГІОН,
МАРКЕТИНГ ІНВЕСТИЦІЙ, ЕФЕКТИВНІСТЬ

ABSTRACT

The qualification work on the topic: " Investment Potential Management of Zaporizhzhia Region in Wartime." contains 73 pages, 9 tables, 8 figures.

The list of links includes 57 titles.

The purpose of the qualification work is to outline the priority directions for increasing the financial and investment potential of Zaporizhzhya Region development in the conditions of modern challenges of globalization, in particular with regard to the introduction of martial law caused by the large-scale Russian invasion.

The object of the qualification work is the system of managing the investment potential of the Zaporizhzhia Region in the conditions of the introduction of martial law.

The research methodology is based on the theoretical foundations of modern regionalism, theories of globalization and monetarism, conceptual approaches of institutionalism. In particular, the methods of comparative and institutional analysis, abstraction and generalization, monographic, analysis and synthesis were used. With their help, an assessment of the specifics of the influence of modern challenges of globalization on the level of the financial and investment potential of the Zaporizhzhia Region's development was carried out, the nature of the influence of formal and informal institutions on the specifics of its formation and effectiveness of use was revealed, and proposals were developed for state authorities and local self-government bodies regarding priority areas and mechanisms of expansion of this potential in current conditions.

INVESTMENTS, FINANCIAL AND INVESTMENT POTENTIAL, REGION,
INVESTMENT MARKETING, EFFICIENCY

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА	2
РЕФЕРАТ.....	4
АВСТРАКТ.....	5
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ	9
1.1 Соціально-економічна сутність формування інвестиційної стратегії регіону.....	9
1.2 Економіко-правові аспекти залучення інвестицій в регіони України	18
РОЗДІЛ 2 УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ	29
2.1 Управління фінансово-інвестиційним потенціалом регіонів України в умовах сучасних викликів глобалізації.....	29
2.2 Управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах воєнного часу	46
РОЗДІЛ 3 ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	56
3.1 Застосування концепції маркетингового підходу до побудови стратегії підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області.....	56
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	66
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ.....	68

ВСТУП

Сучасний рівень глобалізації характеризується посиленням безпеки та соціальних викликів, які дедалі більше впливають на розвиток різних країн світу та їх окремих регіонів. В першу чергу це стосується країн, яким доводиться розвиватися в умовах триваючих військових конфліктів, як це зараз відбувається в Україні. І якщо у 2014-2021 роках українська економіка зіткнулася з відносно обмеженими руйнівними наслідками бойових дій, то після широкомасштабного вторгнення російських військ у 2022 році ситуація кардинально змінилася. У ряді регіонів економіка практично зупинилася, значна кількість компаній все ще перебувають у стадії переселення, а значні маси людей покинули свої домівки в пошуках безпечнішого житла та нової роботи. Водночас масштабно змінюється система міжнародних економічних відносин України та її регіонів. Глобальні геополітичні зміни призводять до нових викликів, таких як загострення боротьби за кредитні та інвестиційні ресурси, загроза виходу кваліфікованої робочої сили за кордон, деформація ряду традиційних економічних інститутів, загроза загострення бідності тощо. Суттєво оновлено проблему створення відповідних механізмів та пошуку важелів для ефективного використання інвестиційно-фінансового потенціалу регіонів нашої країни, а також засобів його подальшого розширення.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є система управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах впровадження воєнного стану.

Метою кваліфікаційної роботи є визначення пріоритетних напрямів нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу розвитку Запорізької області в умовах сучасних викликів глобалізації, зокрема щодо введення воєнного стану через масове вторгнення Росії.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні основні наукові завдання:

- 1) визначення складових та елементів фінансово-інвестиційного потенціалу;

2) виявлення найважливіших факторів формування та розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні;

3) здійснення класифікації регіонів України за основними критеріями, що визначають шляхи формування та використання їх фінансового та інвестиційного потенціалу;

4) встановлення механізмів підвищення потенціалу фінансового розвитку та інвестування кожного типу регіонів України в умовах сучасних викликів глобалізації;

5) формування відповідні пропозиції до державних органів та органів місцевого самоврядування.

Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків і рекомендацій, переліку посилань.

Загальний обсяг роботи – 73 сторінки, перелік посилань включає 57 джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ РЕГІОНУ

1.1 Соціально-економічна сутність формування інвестиційної стратегії регіону

Сьогодні інвестиції становлять міцну основу для розвитку компаній, окремих галузей, секторів економіки та країни в цілому. Здатність залучати та здійснювати інвестиції залежить від процвітання чи спаду виробництва, широких можливостей вирішення соціальних та екологічних проблем, поточного рівня та потенційної динаміки фізичного, фінансового та людського капіталу.

На сучасному етапі розвитку світової економіки важливим і актуальним питанням є розвиток інвестиційної діяльності, залучення та використання іноземних інвестицій. Практично всі країни світу спрямовують свої зусилля на підвищення привабливості іноземних інвестицій та збільшення обсягів національної економіки [8].

Для української економіки дуже важливим є залучення іноземних інвестицій, оскільки це один із найефективніших механізмів розвитку та функціонування вітчизняних підприємств. Необхідність залучення іноземних інвестицій зумовлена зниженням інвестиційної активності вітчизняних підприємств, необхідністю техніко-технологічної модернізації виробництва та всієї ринкової інфраструктури, необхідністю впровадження нових методів господарювання в усіх сферах господарського механізму. А тому, оскільки питання іноземного інвестування є важливим для економічного розвитку нашої країни, потреба у вивченні та дослідженні основних видів і форм іноземного інвестування є дуже актуальною.

Для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку регіону України необхідно залучати достатні кошти з вітчизняних та зовнішніх

джерел. Інвестиції здатні створити нові робочі місця, результатом чого є збільшення податкових кредитів та позитивний вплив на створення додаткових джерел фінансування соціально-економічного розвитку; а також покращення якості матеріальної та «м'якої» (змінної) інфраструктури; Розвиток підприємницької діяльності на певній території, диверсифікація промислової структури та зниження ризиків, пов'язаних з циклом промислового розвитку.

Залучення інвестиційних ресурсів у регіон матиме значний позитивний вплив на зміну економічної ситуації, зміну структури виробництва, зміну ринку праці та капіталу, тому основна увага має бути зосереджена на діяльності державних органів та місцевого самоврядування.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є одним із найефективніших ресурсом, за умови розумної і ефективної діяльності органів влади.

Іноземні інвестиції, як економічна категорія, використовуються в науковій літературі та практиці з 90-х років ХХ ст., коли відбувалася ринкова та економічна трансформація суспільства. З інтеграцією України у світову економічну систему все більше уваги приділялося вивченню сутності визначення іноземних інвестицій, але дослідники все ще не надали універсального та часто вживаного визначення поняття «інвестиції», яке б задовольнити теоретичні та практичні потреби економіки. В основному це пов'язано зі сферою застосування цієї багатоаспектної економічної категорії [13].

Слід зазначити, що дослідники досить по-різному трактують у своїх дослідженнях поняття «інвестиції», але майже всі сходяться на думці, що інвестиції за своєю природою передбачають обов'язкове отримання в майбутньому стабільного доходу (прибутку) від вкладених ресурсів, розширення, диверсифікації та модернізації виробництва, і саме ця мета спонукає потенційних інвесторів вкладати кошти в різні сфери діяльності.

Існує кілька версій походження терміна «інвестиції». Розглянемо найпоширеніші з них. Так, група дослідників наполягає на тому, що цей термін

походить від латинського - «investio», що перекладається як «доторкнутися»; другий – від латинського «investere» – перекладається як «інвестувати» [23].

Теорія прямих іноземних інвестицій є досить молодого, оскільки як окремий напрям наукових досліджень і розробок вона була розроблена лише у 20 столітті, після того, як американський дослідник С. Хаймер розмежував поняття портфельних інвестицій і прямих іноземних інвестицій.

За визначенням експертів МВФ, «інвестиції вважаються прямими, якщо вони здійснюються за межами національних кордонів з метою збільшення виробництва товарів і послуг, купівлі товарів для імпорту в Україну чи експорту до третіх країн. Їх характеристика полягає в тому, що інвестор здійснює управлінський контроль над підприємствами, і вони приймають форму власного капіталу та короткострокових і довгострокових внутрішніх позик компанії.

Згідно з цим визначенням, основною метою прямих іноземних інвестицій є сфера виробництва та обігу продукції між країнами світу. При цьому потенційний іноземний інвестор повинен контролювати компанію (галузь) для здійснення даного виду діяльності. На основі вивчення та аналізу наукової літератури ми перейшли до узагальнення підходів до визначення поняття «прямі іноземні інвестиції».

Практика залучення та впровадження інвестицій показує, що іноземні інвестиції можуть надаватися не лише у вигляді фінансових чи матеріальних ресурсів, а й у вигляді різноманітних знань, новітніх технологій, патентів, інших нематеріальних активів тощо.

Таким чином, у макроекономіці під інвестиціями розуміють частину ВВП, яка не споживається в поточному періоді і забезпечує зростання капіталу в економіці. У розширеному тлумаченні вони розглядаються як довгострокові вкладення капіталу у своїй країні чи за кордоном у підприємства різних галузей, бізнес-проекти, соціально-економічні програми, інноваційні проекти. У мікроекономіці інвестиції трактуються як процес створення нового капіталу (засобів виробництва та людського капіталу) [7].

Тлумачення терміна «інвестиції» в зарубіжній економічній літературі свідчить про те, що різні школи та напрямки економічної думки, які визначають термін «інвестиції», мають спільну рису — зв'язок інвестицій з обов'язковим отриманням доходу (прибутку) як основної мети інвестора.

Узагальнюючи теоретико-методологічні підходи до тлумачення поняття «прямі іноземні інвестиції», пропонуємо викласти сутність цього визначення в такій редакції: «Прямі іноземні інвестиції — це вкладення капіталу (ресурсів) в об'єкт за кордоном, що забезпечує довгострокову зацікавленість шляхом набуття інвестором повного або часткового контролю над об'єктом капітальних вкладень і передбачає обов'язкове отримання прибутку (виручки) та досягнення довгострокового екологічного, соціального, інноваційного та іншого ефекту. " .

Запропоноване визначення передбачає, що дуже важливою характеристикою прямих іноземних інвестицій є наявність довгострокових економічних інтересів інвестора, які дозволяють досягти відповідних ефектів для подальшого розвитку. Але тут слід зазначити, що у світовій практиці мінімальна частка участі інвестора в статутному капіталі інвестованого підприємства дуже різна. Законодавство України визначає мінімальну частку участі у статутному капіталі підприємства, в яке інвестується, на рівні 10% акцій підприємства [12].

На жаль, в теорії ПІІ поки що немає розробленої схеми їх класифікації, оскільки існують відмінності в поділі іноземних інвестицій на окремі види за певними ознаками та ступенем деталізації.

Водночас іноземні інвестиції можна класифікувати за такими ознаками [49].

За формою власності іноземні інвестиції поділяються на:

- державні;
- приватні
- міжнародні організації;
- неурядові організації;

- змішані

Залежно від розміру іноземні інвестиції поділяються на:

- малі (до 10 000 доларів США);
- середні (до 100 тис. дол. США);
- великі (від 100 тис. дол. США).

За джерелом інвестування іноземні інвестиції поділяються на:

- первинні, який вперше вкладається іноземним інвестором в об'єкти інвестування в країні перебування;
- реінвестиції (активи, отримані іноземним інвестором в результаті господарської діяльності на території країни перебування у вигляді доходу і спрямовані на збільшення виробництва.

Для інвестиційних цілей доцільно наступний поділ:

- досягнення фінансової мети: отримання відсотків за користування кредитом та іншими формами позичкового капіталу;
- приховані інвестиції - формалізовані як інвестиції в потоки капіталу, наприклад, потоки капіталу між філіями STN, відтік капіталу, доступного через цінні папери;
- чорні інвестиції - кошти, отримані незаконним шляхом, походження яких не встановлено.

За геополітичною орієнтацією:

- до розвинених країн;
- до країн, що розвиваються;
- міжнародний.

За рівнем продуктивності:

- поворотні інвестиції (кредити, позики);
- ризикові (частка власного капіталу);
- безповоротні (технічна допомога міжнародних організацій). [14].

На нашу думку, наведений перелік класифікацій іноземних інвестицій необхідно доповнити за такими параметрами: за сферою інвестування, за

формою державних гарантій, за режимом оподаткування тощо. У таблиці 1.1. наведено класифікацію іноземних інвестицій.

Таблиця 1.1 - Класифікація іноземних інвестицій

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ		
<p>За типом інвестованих активів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - іноземна валюта; - національна валюта України; - цінні папери (акції, облігації тощо); - грошові вимоги та права на них; - майно (рухоме і нерухоме); - права інтелектуальної власності; - права на здійснення господарської діяльності; - інші активи (не заборонені законодавством). 	<p>За формою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - придбання частки існуючих українських підприємств; - створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; - придбання рухомого або нерухомого майна; - придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; - придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; - угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; - інші не заборонені законодавством форми. 	<p>За ступенем контролю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - прями; - портфельні
		<p>За джерелом вкладення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні; - реінвестиції.
		<p>За геополітичною спрямованістю:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розвинені країни; - країни, що розвиваються; - інтернаціональні.
<p>За формою власності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - державні; - приватні; - міжнародних організацій; - недержавних організацій; - змішані. 		<p>За формами державних гарантій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - гарантії від зміни законодавства; - гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; - гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; - гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; - інші гарантії.
<p>За метою інвестування:</p> <ul style="list-style-type: none"> - досягнення фінансової мети; - досягнення підприємницької мети; - досягнення іншої мети. 	<p>За величиною:</p> <ul style="list-style-type: none"> - малі (до 10 тис.дол.); - середні (до 100 тис.дол.); - великі (більше 100 тис.дол.). 	
<p>За ступенем повернення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - інвестиції, що повертаються; - ризикові; - інвестиції, що не повертаються 	<p>За формою оформлення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - явні інвестиції; - приховані інвестиції; - «чорні інвестиції». 	

Продовження таблиці 1.1

За сферою вкладення:	За ступенем повернення:	За режимом оподаткування:
- АПК;	- інвестиції, що повертаються;	- загальний режим оподаткування;
- легка промисловість;	- ризикові;	- пільговий режим оподаткування (податкові канікули, інвестиційні знижки, податковий кредит, прискорена амортизація, інвестиційні субсидії)
- лісопромисловий комплекс;	- інвестиції, що не повертаються.	
- машинобудування;		
- медична промисловість;		
- паливно-енергетичний комплекс;		
- транспортна інфраструктура;		
- інші сфери.		

З поняттям «інвестиції» тісно пов'язане визначення «інвестиційна діяльність». Термін «інвестиційна діяльність» вживається в широкому та вузькому значенні. У широкому тлумаченні діяльність з інвестування - це діяльність, пов'язана з вкладенням ресурсів у відповідні об'єкти з метою отримання прибутку. Подібне тлумачення міститься і в Законі «Про інвестиційну діяльність» [38], згідно з яким під інвестиційною діяльністю розуміється «здійснення інвестицій і конкретних дій з метою отримання прибутку та (або) отримання іншого корисного ефекту».

У більш вузькому розумінні інвестиційна діяльність розглядається як процес перетворення інвестиційних ресурсів в інвестиції.

Планування інвестиційної діяльності потенційним інвестором є обов'язковим процесом з кількох причин:

- для реалізації стратегій можуть бути використані різні види інвестицій, різні обсяги інвестиційних коштів, тому доцільно розробити декілька альтернативних проектів;

- необхідність вибору найбільш ефективного серед альтернативних інвестиційних проектів;

- необхідність якнайшвидшого отримання прибутку від інвестицій;

- планування допомагає знизити ризик, пов'язаний з інвестиційними рішеннями.

Враховуючи вищевикладене, варто звернути увагу на те, що впливає на мотивацію потенційного інвестора при виборі об'єкта інвестування:

1. Дослідження ресурсів (зниження витрат і доступ до сировини).

Коли компанії інвестують за кордон, щоб отримати ресурси, недоступні в їхній країні, їх називають ПІІ, спрямованими на пошук активів, іноді також називають «вертикальними» ПІІ. Ресурси можуть бути природними ресурсами, сировиною або недорогими ресурсами, такими як некваліфікована робоча сила. У виробничому секторі, коли транснаціональні компанії здійснюють прямі інвестиції для продовження експорту, вартість ресурсів стає особливо важливою. На відміну від горизонтальних ПІІ, вертикальні або експортно-орієнтовані ПІІ передбачають переміщення товарів масового виробництва до країни-одержувача інвестицій. Наявність дешевої робочої сили є головним фактором експортно-орієнтованих ПІІ. Крім того, у країнах, багатих на природні ресурси, такі як нафта, природний газ і ліс, ПІІ активно залучаються до гірничодобувної галузі.

2. Дослідження ринку (для збільшення продажів на зовнішніх ринках).

Дослідження ринку ПІІ проводяться компаніями, які виробляють за кордоном ті самі товари, що й у країні походження. Їх метою є створення та управління місцевими та регіональними ринками для продажу готової продукції компанії. ПІІ цього типу також називають «горизонтальними ПІІ», оскільки вони передбачають копіювання виробничих потужностей у країні-одержувачі інвестицій. Варіанти ПІІ в дослідженні ринку включають ПІІ «в обхід тарифів» або для заміни експорту. Оскільки причиною горизонтальних ПІІ є дешевший доступ до місцевого ринку, через розміщення виробництва в межах країни, розмір ринку в приймаючій країні та його розширення є основними визначальними факторами. Перешкоди для доступу до місцевих ринків, такі як тарифи та транспортні витрати, також заохочують цей тип прямих інвестицій.

3. Пошук рентабельності (використання конкурентної переваги приймаючої країни, де дешевше виробляти продукцію на експорт у країні походження ПІІ, коли цільові ринки іноземні).

Іноземні інвестиції називаються інвестиціями, спрямованими на отримання прибутку, або, як їх іноді називають інвестиціями, спрямованими на ефективність, у яких компанія може отримати вигоду від традиційного управління територіально розподіленими операціями з економією на масштабі та диверсифікацією. ПІІ для отримання прибутку використовуються «вертикальними» фірмами, тобто фірмами, які територіально поділяють виробництво на декілька фаз на основі факторів інтенсивності. Метою є реструктуризація поточних інвестицій компанії для забезпечення більш ефективного розподілу міжнародної економічної діяльності. Пошук ресурсів (скорочення витрат та отримання доступу до сировини).

4. Пошук стратегічних ресурсів/можливостей.

Багатонаціональні компанії досягають своїх стратегічних цілей, купуючи компанії, які вже існують в інших країнах, наприклад, щоб зберегти або покращити свою глобальну позицію серед своїх конкурентів (наприклад, купівля фармацевтичної компанії, щоб отримати контроль над їхніми запатентованими ліками або їхніми навичками/дослідниками). у відділі досліджень і розробок). Ці стратегічні цілі включають придбання ключових місцевих підприємств, місцевих можливостей, отримання знань, вихід на ринок попереду конкурентів тощо.

З наведеної класифікації видно, що найбільш пріоритетним видом інвестування для економіки регіону та країни в цілому є ПІІ в пошуках прибутковості. Ці інвестори зазвичай є компаніями, чий технологічний процес вищий, ніж у країні-одержувачі, що йде рука об руку з позитивним впливом на підвищення кваліфікації місцевої робочої сили. Їхня продукція має високу додану вартість і переважно експортоорієнтована. Тому такі інвестиції

збільшують валютні надходження країни інвестування, сприяють розвитку місцевої економіки та зростанню добробуту.

1.2 Економіко-правові аспекти залучення інвестицій в регіони України

Досвід багатих країн світу показує, що діяльність державного сектору, спрямована на залучення прямих іноземних інвестицій, має бути зосереджена на таких ключових напрямках:

- створення умов для залучення інвестицій;
- підготовка інвестиційного продукту (земля, об'єкти нерухомості тощо);
- формування позитивного іміджу регіону;
- обслуговування інвесторів (інформаційна підтримка та супровід);
- усунення інвестиційних бар'єрів.

Тому основним завданням держави на національному рівні є формування комплексу заходів, здатних переконати потенційних інвесторів розміщувати свої ресурси в цій країні. У цьому контексті ми можемо підтвердити, що сукупність політичних, правових, економічних та соціальних факторів формує та підтримує інвестиційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів. Крім того, робота в цьому напрямку безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток країни та вирішує низку соціальних проблем, гарантує високий рівень зайнятості населення, дає змогу оновлювати та диверсифікувати виробництво, впроваджувати новітні технології, ноу-хау, сприяє розвитку інновацій тощо.

Слід зазначити, що реалізація державної інвестиційної політики залежить від ряду факторів, які враховує інвестор при прийнятті інвестиційних рішень (рис.1.1.)

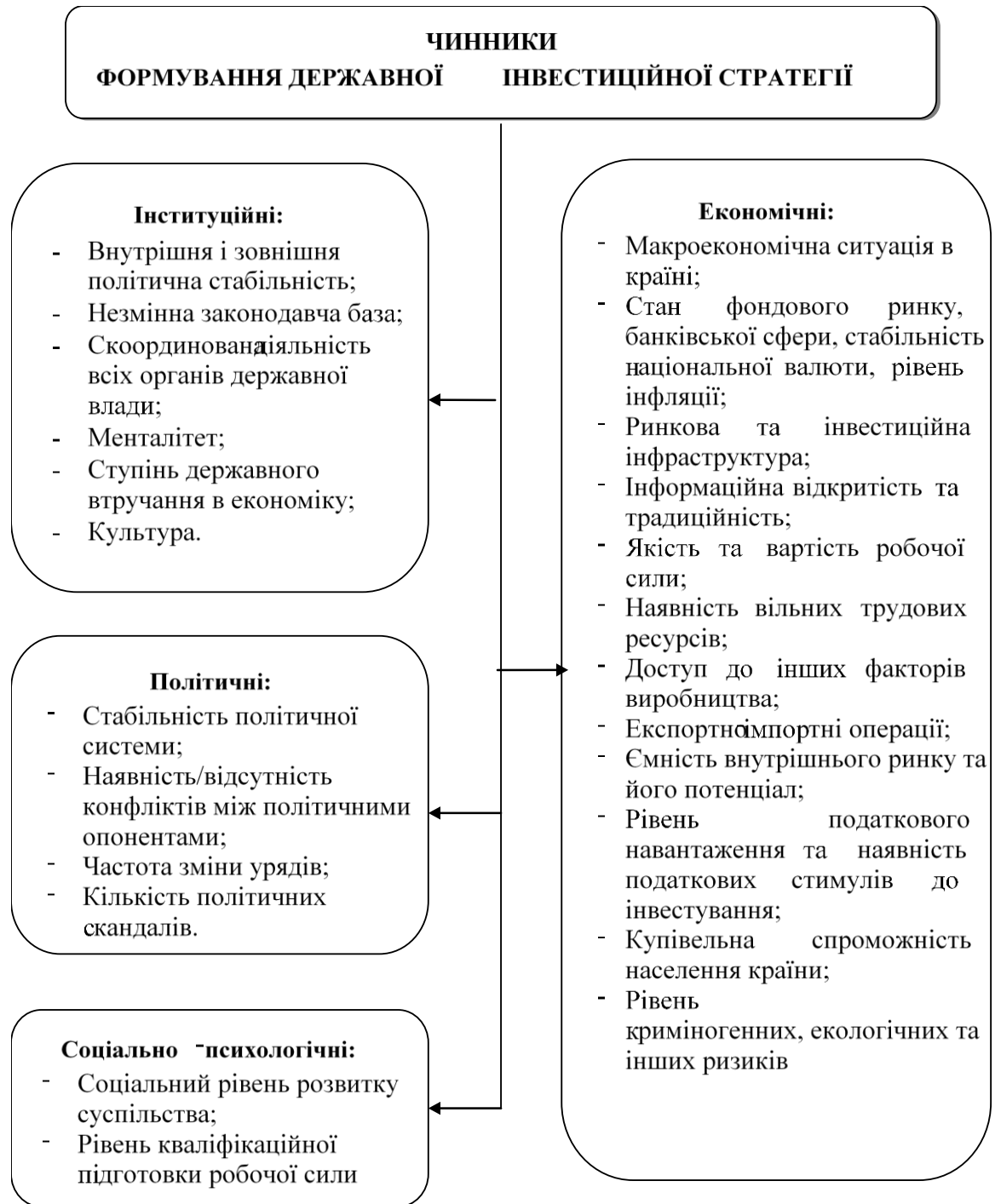

Рисунок 1.1 - Чинники формування державної інвестиційної стратегії

По-перше, необхідно зосередитися на вивченні сутності поняття «інвестиційний потенціал» та відмежуванні його від подібних категорій. Більшість експертів розглядають інвестиційний потенціал як цілісну систему, що складається з таких компонентів: ресурсно-сировинної, виробничої,

споживчої, інноваційної, інфраструктурної, інституційної, трудової та фінансової [38].

Категорія «інвестиційний потенціал» вказує на ступінь можливості інвестування коштів у довгострокові активи, в тому числі вкладення в цінні папери, з метою досягнення прибутку або будь-якого іншого економічного та соціального результату [54]. Під інвестиційним потенціалом економіст С. Силукова визначає все населення, бізнес, державу та іноземні кошти, які потенційно можуть бути використані для інвестиційної діяльності та розглядатися як інвестиційні ресурси [25].

У науковій економічній літературі категорія «інвестиційний потенціал» часто асоціюється з такими термінами, як «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат». Слід зазначити, що у більшості випадків увага дослідників спрямована на вивчення понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат», а не поняття «інвестиційний потенціал», оскільки увага дослідників зосереджена переважно на економічній, продуктивній аспекти, інноваційний потенціал тощо. Розглядаючи визначення терміну «інвестиційний клімат», запропоноване різними дослідниками, бачимо, що ця категорія є узагальненою характеристикою сукупності соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних і соціально-культурних передумов, що визначають її привабливість і здатність інвестувати в економічні системи [50]. Основними складовими інвестиційного клімату є інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик.

Інвестиційний потенціал, на нашу думку, це сукупність ресурсів (матеріальних і фінансових), накопичених за багато років попередньої господарської діяльності в країні (регіоні, галузі), які суспільство може виділити для забезпечення інвестиційного процесу.

Особливої уваги потребує аналіз категорії «інвестиційна привабливість», яка часто використовується в поєднанні з категорією «інвестиційний потенціал». Тому, на думку дослідника М. Денисенка, інвестиційна привабливість – це встановлення сталого загального економічного ефекту від

виробничо-господарської діяльності [19]. Український дослідник Мельник Т. характеризує інвестиційну привабливість як узагальнену ознаку переваг і недоліків інвестування в окремі об'єкти в очах конкретного інвестора [28]. Карпул І. розглядає інвестиційну привабливість як сукупність об'єктивних можливостей і обмежень, які визначають привабливість середовища та впливають на кількість інвестицій з використанням існуючих умов і припущень [22]. Гончаров А. наголошує, що інвестиційна привабливість – це своєрідний інтегрований набір критеріїв існуючих умов і факторів, які гарантують інтерес інвесторів до капіталовкладень [7]. О. Бучинського [5] і є, на наш погляд, найбільш повним і точним.

У світлі викладеного необхідно проаналізувати співвідношення трьох понять: «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний потенціал». Аналіз визначень цих трьох термінів дозволяє констатувати, що, незважаючи на нібито схожість (але не тотожність), усі ці терміни різні. Щодо співвідношення розглянутих дефініцій, на нашу думку, можна зробити такі загальні висновки. Тому термін «інвестиційний клімат» загалом стосується інвестиційної привабливості та потенціалу та включає їх у визначення. Термін «інвестиційний потенціал» можна розглядати як приховану можливість для об'єкта інвестування, а «інвестиційна привабливість» означає суб'єктивну оцінку потенційним інвестором інвестиційного клімату.

Вивчаючи теоретичний аспект інвестиційного клімату, не можна обійти увагою таку категорію, як «конкурентоспроможність». Тому «конкурентоспроможність» слід оцінювати не тільки в межах держави, регіону, галузі та підприємства, а й по продукції (див. табл. 1.2.).

Інвестиційний ризик – це ймовірність того, що під час інвестиційного процесу компанії виникнуть несподівані фінансові витрати [4].

На сьогоднішній день необхідною умовою залучення достатніх обсягів іноземних інвестицій в економіку країни є досягнення високого рівня інвестиційної привабливості, що ґрунтується на досконалому законодавстві

щодо державного регулювання цієї діяльності та практична реалізація відповідних законодавчих положень.

Отже, інвестиційна привабливість є інтегральним показником, який поєднує ряд формальних і неформальних критеріїв і характеризує доцільність вкладення капіталу в бажаний потенційний об'єкт інвестування.

Таблиця 1.2 - Дефініції державної інвестиційної стратегії

Рівень	Сутність
А	1
Інвестиційний клімат	
Держава	Узагальнена характеристика політичних, економічних, правових, географічних, соціально-культурних умов які у своїй взаємодії забезпечують та впливають на інвестиційну діяльність інвесторів в державі.
Регіон	Сукупність політичних, економічних, правових, географічних, соціальнокультурних умов які забезпечують надходження інвестиційних ресурсів у регіон.
Інвестиційна привабливість	
Держава	Стан політико-правового, економічного, соціально-культурного, науковотехнічного, інфраструктурного та демографічного середовища.
Регіон	Загальноекономічний розвиток регіону (його частка у ВВП та національному доході, обсяг виробництва на душу населення, середній рівень заробітної плати, забезпеченість основними продуктами харчування, обсяг та динаміка капітальних вкладень на душу населення, кількість підприємств, їх фінансовий стан), інвестиційна інфраструктура регіону (кількість будівельних матеріалів підрядчика, виробництво енергетичних ресурсів на душу населення, стан транспортної індустрії), демографічна характеристика регіону, розвиток ринкових відносин (кількість приватизованих підприємств, кількість підприємств з іноземними інвестиціями, банківських установ, страхових компаній, товарних бірж), криміногенна, екологічна ситуація в регіоні.
Галузь	Життєвий цикл галузі, бар'єри входження до галузі, технологічні особливості, соціальні чинники, конкуренція на галузевому ринку, стан попиту на товари та послуги галузі.
Підприємство	Інтелектуальний капітал управлінського складу підприємства, конкурентоспроможність суб'єкту господарювання, імідж у ділових колах та позиція на ринку, думки власників та інвесторів щодо підприємства та його діяльності, забезпеченість інвестиційними та іншими ресурсами, кадрами, ефективність господарської та управлінської діяльності, фінансовий стан суб'єкта господарювання, збутова та комунікаційна політика, економікогеографічне положення, галузева приналежність, інші.

Продовження таблиці 1.2.

А	1
Конкурентоспроможність	
Держава	Спроможність держави в умовах вільного та чесного ринку продукувати товари та послуги, що відповідають вимогам міжнародних ринків і водночас – забезпечувати та збільшувати реальні доходи власного населення протягом тривалого часу.
Регіон	Спроможність протягом тривалого часу на основі насамперед власних, а також залучених можливостей продукувати товари та послуги для регіонального, національного і зовнішнього ринків, забезпечуючи водночас стабільність і зростання реальних доходів власних жителів.
Галузь	Ефективність роботи окремих галузей національного господарства, що оцінюється, окрім традиційних критеріїв, за показниками, що характеризують і описують міру живучості і динамічності галузі при різних варіантах розвитку економіки даної країни і всього світу в цілому.
Підприємство	Здатність підприємства створювати, виробляти і продавати товари та послуги, ціннові й нецінові якості яких привабливіші, ніж в аналогічній продукції конкурентів.
Продукція	Здатність продукції відповідати вимогам ринку, які склалися за аналізований період.

Тому неможливо говорити про конкурентоспроможну державу без наявності підприємств, які виробляють конкурентоспроможну продукцію [46]. Зазначені категорії та параметри, що їх характеризують, описують систему цінностей, на яку переважно орієнтуються інвестори. Комплексний аналіз цих показників дає змогу не лише інвестору прийняти рішення про вкладення певного ресурсу в економіку тієї чи іншої країни, а й керівникам держави оцінити наслідки можливих шляхів прийняття тих чи інших управлінських рішень та впровадження реформ.

Сьогодні інвестиції є своєрідним індикатором розвитку країни. Збалансований розвиток національної економіки базується на управлінні економічною ситуацією шляхом регулювання інвестиційної діяльності. Для цього необхідна розробка найбільш доцільного управлінського механізму регулювання інвестиційної діяльності, який забезпечує формування

сприятливих умов для залучення та використання інвестицій, а також досягнення максимальної ефективності здійснення інвестиційної діяльності на кожному організаційному рівні [15].

Тому дуже важливо, щоб кожна країна розробила ефективну політику покращення інвестиційного клімату, спрямовану на вдосконалення ефективного механізму залучення іноземних інвестицій.

Сам термін «механізм» досяг свого піку наприкінці 1960-х років в економічних наукових працях постсоціалістичних країн, коли вчені почали говорити про «економічний механізм економічної системи», підкреслюючи фактичну рушійну силу та специфіку функція. системи [1]. Словник іншомовних слів визначає «механізм» як набір проміжних станів або процесів будь-якого явища [16]. Відомий економіст Л.І. Дмитриченко вважає, що механізм управління – це сукупність організмів, засобів і способів (методів, прийомів, технологій) взаємодії двох підсистем соціальної організації: керуючої та керованої [43].

Проаналізувавши все вищевикладене, можна сформулювати визначення поняття «ефективний механізм залучення іноземних інвестицій», під яким слід розуміти систему державного регулювання, тобто методів, способів і впливу, що базуються на врахуванні наміри інвесторів та спрямовані на створення сприятливого інвестиційного середовища для надходження в країну іноземних інвестиційних ресурсів [52].

Структура механізму стимулювання залучення іноземних інвестицій включає нормативну, економічну та організаційну складові двох рівнів: державного та регіонального (табл. 1.3).

Водночас нормативно-правовий чинник має бути основою та фундаментом для інших складових механізму мотивації.

Дієвий механізм залучення прямих іноземних інвестицій можна розглядати як комплекс нормативно-правових, економічних та організаційних складових на державному та регіональному рівнях. Ефективне впровадження та використання цих важелів впливає на формування сприятливого

інвестиційного клімату в державі, а отже, і на приплив іноземних інвестицій у країну.

Таблиця 1.3 - Чинники інвестиційної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України

нормативно-правові чинники	економічні чинники	організаційні чинники
<ul style="list-style-type: none"> - якісна законодавча база; - сприятлива система оподаткувань; - державні інвестиційні стимули; - удосконалення регулятивної бази; - розвинена судова система. 	<ul style="list-style-type: none"> - посилення міжнародної конкурентоспроможності; - сприятливий митний режим; - удосконалення фінансового сектора; - розвиток інвестиційної інфраструктури. 	<ul style="list-style-type: none"> - орієнтація на довготрмінові інвестиції; - розвиток приватого сектору; - розвиток спеціальних економічних зон; - створення «бізнескубаторів»; - створення консультативної ради з іноземних інвестцій.

Враховуючи проблеми та перешкоди, з якими стикаються країни при залученні іноземних інвестицій, та враховуючи особливості поведінки іноземних інвесторів, з метою покращення інвестиційного клімату та ефективного залучення інвестицій, рекомендується створити та запровадити ефективний механізм залучення прямих іноземних інвестицій. інвестиції.

Структура механізму залучення іноземних інвестицій включає нормативну, економічну та організаційну складові двох рівнів: державного та регіонального. Водночас нормативно-правовий фактор має бути основою та основою для інших складових ефективного механізму залучення інвестицій.

Як зазначалося вище, державне регулювання включає сукупність інструментів, за допомогою яких компетентні державні органи в межах своєї компетенції та чинного законодавства впливають на функціональні процеси різних сфер життя суспільства.

Державне регулювання державної інвестиційної діяльності здійснюється шляхом прямого (адміністративно-правового) та опосередкованого впливу на інвестиційну діяльність.

Хоча ці стимули широко впроваджуються в розвинених країнах світу, в Україні вони не отримали такого широкого практичного впровадження.

Слід враховувати, що міжнародна практика містить досить широке розмаїття механізмів та інструментів залучення фінансових ресурсів з інших країн світу, що дозволяє досягати поставлених цілей як на державному рівні лише на рівні конкретних компаній. Найпоширенішими механізмами залучення фінансових ресурсів є:

- міжнародна кооперація виробництва;
- отримання іноземних кредити;
- придбання іноземного обладнання на основі фінансового лізингу;
- отримання компенсаційних кредитів;
- залучення іноземного капіталу на основі концесій або угод про розподіл продукції;
- залучення іноземного капіталу у формі підприємництва через створення спільних підприємств з різним відсотком іноземної участі, зокрема шляхом продажу акцій іноземним інвесторам;
- створення компаній, що повністю належать іноземному капіталу;
- співпраця з іноземними компаніями в розвитку виробництва на основі контракту без створення юридичної особи;
- створення вільних економічних зон, дія яких спрямована на більш активне залучення іноземного капіталу на певні території [28].

У світлі наведеного вище аналізу стає очевидним, що не лише кількість і «якість» законів і угод, пов'язаних із захистом і сприянням іноземним інвестиціям, відіграють важливу роль у створенні кліматичних інвестиційних можливостей, а й пряме застосування цих законів та угод державних структур,

а також створення ефективних механізмів захисту прав інвесторів на національному рівні.

Для стимулювання залучення іноземних інвестицій кожна країна світу зобов'язана використовувати різні механізми та інструменти, які базуються на диференційованих підходах до тем, видів, форм і процесів іноземного та внутрішнього інвестування (див. таблицю 1.4.).

Таблиця 1.4 - Механізми та інструменти стимулювання інвестиційної діяльності

Механізми	Інструменти
Фінансово-кредитне стимулювання	- безвідсоткові кредити; - пільгові кредити; - інвестиційні гарантії.
Податкове стимулювання	- зниження ставки податку; - податкові договори з іншими країнами; - безмитний імпорт устаткування й (або) сировини.
Стимулювання інфраструктурного забезпечення	- надання землі в безоплатне користування або за пільговими цінами; - транспортні гарантії; - субсидії на користування енергією; - пільги з фрахту.
Стимулювання конкретних інвестиційних проектів	- цільове фінансування ресурсо- і природозахисного устаткування; - цільове фінансування проектів, орієнтованих на підвищення кваліфікації й перепідготовку кадрів; - допомога в проведенні техніко-економічних обґрунтувань проектів; - цільове фінансування здійснення науководослідних і проектно-конструкторських робіт.
Протекціоністські заходи	диференційовані тарифи

Розуміння наявності тих чи інших проблем є надзвичайно важливим для будь-якої держави, яка прагне залучити інвестиції іноземних інвесторів для покращення своєї економіки.

Але лише розуміння проблеми недостатньо для її подолання. Необхідна чітка державна політика щодо залучення та сприяння іноземним інвестиціям, саме в рамках відносин з іноземним інвестором та застосування до нього зрозумілих, справедливих та прозорих правил і процедур, які не залежать від поведінки . або примхою певної посадової особи, яка проводить податкові перевірки підприємства та виконує поставлений план або видає дозволи на імпорт чи експорт продукції або вирішує питання щодо надання чи припинення дії ліцензій, патентів чи інших дозволів фірмам з цінних паперів в Україні.

Тому єдино вірним шляхом для держави має стати створення механізмів якісного виконання інвестиційних зобов'язань та налагодження чесного діалогу між державою та інвесторами для забезпечення плідної співпраці та взаємної вигоди [3].

РОЗДІЛ 2

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВОЄНОГО ЧАСУ

2.1 Управління фінансово-інвестиційним потенціалом регіонів України в умовах сучасних викликів глобалізації

Сьогодні фінансово-інвестиційний потенціал відіграє визначальну роль в економічному розвитку більшості регіонів і територіальних громад України. Крім того, це стосується і територій, які межують із зоною бойових дій, і тих територій, які переважно виконують функцію забезпечення тилу української армії та створюють умови для поселення внутрішньо переміщених осіб та перенесення комерційної діяльності.

До основних складових економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України в сучасних соціально-економічних умовах варто віднести переважно такі: фінансово-бюджетний потенціал (обсяги потенційних надходжень до бюджетів різних рівнів), інвестиційний потенціал (макс. можлива сума для залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій), потенціал співфінансування (здатність безповоротно залучати кошти від українських та іноземних держав та донорських організацій, благодійних фондів тощо), кредитний потенціал (здатність отримати визначений обсяг ресурсів та кредит від банки та інші кредитні організації), потенційні доходи з-за кордону та з інших регіонів трудових мігрантів, індивідуальних підприємців, сімей тощо.

При цьому зазначений потенціал доцільно проаналізувати з точки зору його поділу на дві основні складові: фінансовий капітал (сума всіх фінансових ресурсів, залучених у розвиток регіону, включаючи прямі інвестиції українців та іноземні підприємці); бюджетно-інвестиційний резерв (потенційно

накопичені кошти в бюджетах різних рівнів, а також інвестиції, які регіон готовий прийняти з огляду на наявні ресурси, рівень розвитку інфраструктури, якість людського та соціального капіталу, пріоритетні стратегії розвитку цей регіон тощо).

У світлі викладеного слід розглянути основні фактори формування та розвитку фінансово-інвестиційного потенціалу на регіональному рівні:

- якість інституційного середовища (як формальних інститутів, що визначають рівень фінансової спроможності місцевої влади та їх автономію у взаємодії з наявними та потенційними інвесторами, так і неформальних інститутів, що впливають на якість соціального капіталу та визначають схильність до місцевого населення до опортуністичної поведінки);

- відкритість місцевої влади до співпраці з компаніями та інвесторами, наявність якісних стратегічних та програмних документів щодо розвитку території, відповідним чином підготовлених інвестиційних пропозицій тощо;

- інвестиційна привабливість регіону, яка у свою чергу формується під впливом якості його людського та соціального капіталу, рівня розвитку виробничої інфраструктури, транспортної логістики, інформаційної, маркетингової, соціально-інноваційної діяльності, географічних особливостей. і просторове положення тощо;

- розвиток економічної інфраструктури регіону.

Особливу увагу слід приділити розробці та реалізації цільових інвестиційних програм розвитку регіонів, до співфінансування яких можуть залучатися як державні, так і міжнародні інституції. Крім того, важливим засобом підвищення економічного та інвестиційного потенціалу у розвитку регіону може стати покращення інвестиційних умов для ведення бізнесу, зокрема шляхом створення індустріальних парків та промислових зон, а також науково-технологічних парків або технополіси в регіонах, які мають високий інноваційний потенціал і забезпечують науковими кадрами [4].

У світлі описаних факторів формування та розвитку економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України, основних механізмів

його нарощування в умовах сучасних глобалізаційних викликів, а також з урахуванням перспективності позиції – війни відбудови нашої держави, доречно на перше місце додати: інституційно-організаційну, кластерну та комунікативну інформацію.

Інституційно-організаційний механізм полягає у формуванні мережі ефективних інституцій, спрямованих на забезпечення організаційно-правової, технічної, фінансової та іншої підтримки суб'єктів фінансово-інвестиційного процесу на регіональному рівні. Такі інституції можуть представляти як державний сектор, так і місцеві автономії чи громадянське суспільство, або створюватися ними на основі державно-приватного чи муніципально-приватного партнерства [14, с. 20].

Кластерний механізм підвищення економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України, який ще можна назвати інфраструктурним інноваційним механізмом, тісно пов'язаний з модернізацією існуючої інфраструктури регіону (технічної, маркетингової, соціальної тощо).), у тому числі розвиток інноваційної інфраструктури (створення інноваційних центрів, венчурних фондів, науково-технологічних парків тощо).

Наприклад, німецький дослідник К. Блінд встановив чітку залежність між рівнем розвитку інноваційної інфраструктури регіону та обсягом промислових інновацій у його межах. У цьому контексті він підкреслив важливість залучення бізнесу до фінансування наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок, а також ефективність інструментів державно-приватного та муніципально-приватного партнерства [1].

Зазвичай ефективність кластерного механізму у підвищенні економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіону визначається спроможністю місцевої влади налагодити взаємовигідну співпрацю з бізнес-спільнотою регіону щодо створення інфраструктурних структур. їх розвитку. При цьому дуже важливо залучати до цього процесу як органи державної

влади, так і інститути громадянського суспільства, у тому числі їхніх іноземних партнерів та донорів.

З огляду на це, механізм кластеризації за своєю суттю дещо схожий на інформаційно-комунікаційний механізм підвищення економічного та інвестиційного потенціалу регіонального розвитку. Обидва покладаються на здатність різних фінансових та інвестиційних суб'єктів налагодити своєчасний та інтенсивний обмін інформацією. Проте інформаційно-комунікаційний механізм, на відміну від кластерного, також забезпечує відкритий доступ до інформації про фінансову та інвестиційну діяльність, як для потенційних інвесторів, так і для жителів області. Зазвичай це досягається шляхом використання таких інструментів, як відкриті ресурси даних, оцифрування процесів обміну інформацією та впровадження демократичних практик державного управління.

Тому в цьому контексті Т. Джига стверджує, що відкриття публічної інформації щодо широкого кола тем інвестиційного процесу підвищує рівень прозорості та підзвітності діяльності влади, активізує участь громадян в управлінні державою та її регіонів і місцевих громад, сприяє більш ефективному використанню інформаційних та інших ресурсів, покращує якість публічних послуг, а також сприяє розвитку інноваційного бізнесу та створенню соціальних комунальних послуг [6, С. 2].

Водночас слід зазначити, що ефективність кожного з описаних механізмів підвищення економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіонів та можливість їх застосування в умовах сучасних викликів глобалізації значною мірою залежить від типу регіону, включаючи його просторове розташування, характер розвитку інституційного середовища, рівень забезпеченості людськими та природними ресурсами, економічну спроможність тощо. Це матеріалізує необхідність класифікації регіонів України за певними критеріями, що дозволить можна сформулювати для кожного з них адекватні пропозиції щодо порядку та функцій у застосуванні

відповідних механізмів збільшення економічного потенціалу та інвестицій розвитку.

На нашу думку, в сучасних умовах основним критерієм для проведення такої класифікації має бути просторове розташування регіону, особливо на тлі його розміщення щодо зони бойових дій, а отже ступінь «залученості» до воєнної конфлікт. У цьому сенсі всі українські регіони слід поділити на шість основних груп: 1) прифронтові; 2) звільнені від окупантів; 3) потенційно загрожені; 4) умовного тилу; 5) тиллові; 6) прикордонні з ЄС.

До першої групи увійшли Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька та Херсонська області. Кожна з них так чи інакше бере участь у бойових діях, а частина території перебуває під окупацією. Це підпорядковує ці регіони перш за все військовим інтересам держави, особливо щодо фінансово-бюджетного забезпечення. Інвестиційний аспект регіонального розвитку в цьому випадку значною мірою заблокований, принаймні до завершення активної фази бойових дій.

Друга група регіонів охоплює переважно регіони північної частини України, які зазнали вторгнень на початку великої військової експансії нашої держави. Згодом ці території були звільнені, і сьогодні вони перебувають у стані реконструкції. Однак рівень небезпеки нового вторгнення для них продовжує залишатися високим, до того ж прикордонні райони деяких з них регулярно обстрілюються ворожою артилерією. До цієї групи регіонів слід віднести Чернігівську, Сумську, Житомирську та Київську області. Їх фінансово-інвестиційний потенціал на сучасному етапі розвитку перебуває у своєрідній «латентній заморозці». Проте поступове відновлення інфраструктури постраждалих територій, а також робота з удосконалення їх фортифікаційного обладнання потребує виділення на це додаткових фінансових асигнувань з державного бюджету України та міжнародних донорських організацій. Це дозволяє певним чином активізувати фінансово-інвестиційні процеси. Водночас навряд чи найближчим часом приватні інвестори значно активізують свою діяльність у регіонах цього регіону.

Третя група складається з регіонів, які в даний момент не знаходяться в зоні наступу атакуючої країни, але постійно знаходяться під загрозою потрапляння в неї. Це стосується, в першу чергу, Миколаївської та Одеської областей, які регулярно піддаються артилерійським і ракетним обстрілам, а також Волинської та Рівненської областей, які межують з Білоруссю і можуть бути обстріляні з її території. Основні економічні потреби цих регіонів пов'язані зі зміцненням їх обороноздатності, але водночас їхня територія веде активне економічне життя, що створює сприятливу базу для збереження поточної інвестиційної активності на тому ж рівні, що й раніше, у великих масштабах військового вторгнення, передусім в основних галузях економіки регіону.

Четверту групу складають переважно регіони, що межують з регіонами, де ведуться активні бойові дії, а саме: Дніпропетровська, Полтавська та Кіровоградська області. Вони фактично складають першу лінію тилового забезпечення української армії, а також є дуже важливими з точки зору якісного транспортного та матеріально-технічного забезпечення. Водночас необхідно зміцнювати безпековий потенціал цих регіонів, оскільки об'єкти їхньої критичної та військової інфраструктури, а також центри виживання населення неодноразово зазнавали ракетних ударів. Існує також ризик проведення військових наземних операцій на їхній території (особливо диверсій). Це визначає пріоритетні напрямки нарощування економічного та бюджетного потенціалу цих регіонів щодо посилення їх безпекової складової, а також диверсифікації та модернізації транспортної, логістичної та виробничої інфраструктур.

П'яту групу складають так звані умовно-тилові зони. Для них ризик потрапляння в зону бойових дій абсолютно неактуальний, якщо не брати до уваги ракетні обстріли, жертвами яких час від часу стають деякі інфраструктурні об'єкти, переважно військові. При цьому визначені регіони фактично зберегли свій економічний потенціал, а також можуть певною мірою його наростити за рахунок переміщених підприємств та внутрішньо

переміщених осіб. До регіонів цієї групи ми відносимо: Черкаську, Хмельницьку, Вінницьку, Тернопільську та Івано-Франківську області. Основними пріоритетами їх господарсько-бюджетної діяльності на найближчу перспективу мають бути: розвиток виробничої та соціальної інфраструктури, розвиток людського та соціального капіталу. У сфері інвестування першочергову увагу слід приділяти розробці якісних інвестиційних пропозицій для вітчизняних та іноземних інвесторів (переважно в секторах харчової промисловості, будівництва, інструментобудування, легкої промисловості та деревообробки тощо), а також розвиток індустріальних і технопарків, створення інноваційних полюсів, формування бізнес-інкубаторів тощо.

Нарешті, шосту групу складають регіони «глибокого хребта», спільною рисою яких є розташування вздовж кордону з країнами-членами ЄС. До них відносяться Львівська, Закарпатська та Чернівецька області (сюди свідомо не включили Волинську та Івано-Франківську області, оскільки економічний та інвестиційний потенціал перших у нинішніх умовах більше залежить від кордону з Білоруссю, ніж від сусідства з " ЄС, а остання межує з ЄС чисто номінально і не має пунктів пропуску на кордоні з Румунією). Ці три регіони можна вважати своєрідним транзитно-логістичним хабом між Україною та ЄС. Крім того, вони нині є потужною основою для переміщення бізнесу та прийому внутрішньо переміщених осіб. Водночас їхнє географічне розташування та розгалужена мережа зв'язків із державами-членами ЄС роблять ці регіони особливо вразливими до сучасних викликів глобалізації та сучасних глобальних ризиків і загроз. По-перше, це стосується можливої еміграції персоналу за кордон, повернення до міжнародної злочинності, загострення екологічних проблем тощо.

Дослідники зазначають, що російська влада почала війну проти України в не такий вже й випадковий час. Постковідна економіка, роздута валютним допінгом, почала відновлюватися зовсім іншим шляхом, ніж очікувалося: попит вибухнув через збої в ланцюжках поставок, відновлення зайнятості та

різке зростання цін на товари та вартості активів уже здається. природне явище. У той же час Китай створив величезні запаси продовольства, а Європа опинилася в енергетичній пастці між цінностями, стратегічною автономією та поточною ефективністю великих окремих компаній [9].

Це означає, що на сьогодні підвищення економічного та інвестиційного потенціалу розвитку регіонів України має базуватися переважно на використанні ендогенних факторів. Насамперед у цьому контексті варто виділити стимулювання підприємництва за допомогою інституційно-організаційних та інформаційно-комунікаційних механізмів. Він актуальний для всіх типів регіонів без винятку, але має свої особливості в залежності від існуючої соціально-економічної ситуації.

Тому для прикордонних регіонів ЄС пріоритетами є диверсифікація діяльності за рахунок переданих компаній, а також подальший розвиток ІТ та креативних індустрій та сфери послуг, у тому числі залучення іноземних інвестицій для реалізації спільних ініціативних проектів з європейськими партнерами. пов'язані з нарощуванням транспортно-логістичного потенціалу та створенням нової прикордонної інфраструктури (автомагістралі, виставкові та виставкові центри, логістичні хаби тощо).

Регіони «тилового забезпечення», які не межують з ЄС, враховуючи особливості свого внутрішнього потенціалу розвитку, можуть використовувати кластери та інформаційно-комунікаційні механізми для залучення фінансових та інвестиційних ресурсів у модернізацію сільськогосподарських і переробних підприємств, а також як і в розвиток сфери послуг. Крім того, важливим напрямком покращення інвестиційного клімату на своїй території та способом активізації підприємницької діяльності може стати розвиток промислової та соціальної інфраструктури.

Ті ж регіони, безпека яких сьогодні в тій чи іншій мірі загрожує (через близькість зони бойових дій чи кордонів з Росією та Білорусією), мають переважно використовувати інституційні та організаційні механізми та кластери для стимулювання підприємництва. Зокрема, вони мають

активізувати процес залучення малого бізнесу до так званої «воєнної економіки». У цьому контексті слушними є думки українських дослідників, які вважають за доцільне збільшення приватних інвестицій у малий військовий бізнес, починаючи з виробництва військового одягу і закінчуючи виробництвом патронів, куль і зброї. Крім того, власники малого бізнесу можуть успішно виготовляти бронежилети, шоломи, тактичні окуляри, запаси продуктів харчування та боєприпасів, медичне обладнання тощо. При цьому невеликі підприємства можуть бути «розкидані» по всьому регіону, розташовані в підземних приміщеннях, що істотно ускладнить можливість їх ракетного удару. Ініціаторами такого розвитку регіональної економіки може стати місцева влада. Держава ж повинна надавати безвідсоткові кредити і встановлювати завдання на виробництво тієї чи іншої військової продукції. Будівництво нових будинків для тих, хто їх втратив, також може бути привабливим для інвесторів [18].

Другим пріоритетним напрямком адаптації економіки українських регіонів до сучасних викликів глобалізації та реалій воєнного стану, а також розвитку підприємництва є формування нової парадигми функціонування національної енергетики. Перші кроки в цьому напрямку вже зроблено з приєднанням України до єдиної енергосистеми ЄС. Це дає змогу суттєво модернізувати українську енергетику та збільшити обсяги експорту електроенергії до країн Європи.

Експерти відзначають, що існуюча система високовольтних ліній електропередачі дозволяє нашій країні експортувати до 2000 МВт електроенергії. За нинішніми цінами в Європі це могло б приносити не менше 300 мільйонів євро на місяць. Крім того, можливість експорту електроенергії в таких обсягах по-новому відкриває українську електроенергетику для потенційних інвесторів, як європейських, так і вітчизняних. Адже сьогодні стає дедалі очевиднішим, що в недалекому майбутньому на експорті електроенергії зможуть заробляти не лише традиційні українські монополії, а й широке коло учасників цього бізнесу [2].

Це дає змогу владі, насамперед у західних та центральних регіонах України, активізувати роботу з підвищення фінансового та інвестиційного потенціалу свого енергетичного сектору. Зокрема, це стосується використання інформаційних комунікаційних механізмів і кластерів для залучення інвестицій у видобуток вуглеводнів та модернізацію видобувних і транспортних потужностей. По-перше, у цьому контексті варто відзначити розробку інвестиційних пропозицій для іноземних компаній, які володіють сучасними технологіями видобутку газу, нафти та вугілля. Адже наявні поклади цих ресурсів у Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській та інших областях Західної України можуть залучити інвесторів з усього світу, особливо на фоні недостатньої корпоративної поведінки росіян на світовому енергетичному ринку. У перспективі це сприятиме створенню ряду кластерних утворень за участю іноземного капіталу, на базі яких здійснюватиметься видобуток, збагачення та переробка відповідних видів вітчизняних енергоресурсів.

Ще одним пріоритетом розвитку енергетичного сектору в регіонах України є відновлювана енергетика. Зокрема, цей сегмент енергетичного ринку найближчим часом може залучити нові інвестиції в розвиток так званих тилових регіонів України, які, з одного боку, створюють хороші умови для побудови мережі сонячної та вітрової енергетики. потужностей, а з іншого боку має достатній потенціал для створення сучасної інфраструктури та виробництва та передачі електроенергії.

З іншого боку, для регіонів, значно ближчих до зони бойових дій або межуючих з російським і білоруським кордоном, основними пріоритетами для нарощування фінансово-інвестиційного потенціалу є будівництво, транспортно-логістична інфраструктура, сфера інформаційних технологій і військова логістика. Зокрема, йдеться про залучення приватних інвестицій та виділення ресурсів, а також інвестування бюджетних коштів у відбудову міст, сіл та об'єктів виробничо-транспортної інфраструктури, які постраждали від російської агресії; формування мережі складів і логістичних центрів (у тому

числі військових), які будуть обладнані за найвищими стандартами сучасної інженерії, в тому числі на мобільних платформах і в підземних складах. Наприклад, досвід Ізраїлю показує, що захистити громадян та об'єкти інфраструктури від ракетного обстрілу (особливо від осколкових уражень) можна шляхом будівництва та спорудження досить простих, але продуманих споруд, у тому числі підземних.

У цьому контексті також слід зазначити, що стратегії розвитку регіонів та громад у регіонах, які перебувають у зоні найбільшої небезпеки (переважно північні та південно-східні регіони), мають бути змінені з урахуванням пріоритетів формування територій. «одноповерхових колоній». У цьому сенсі особливого значення набуває реконструкція та відновлення сільських територій, у тому числі їх модернізація та стандартизація населених пунктів. Це означає, що сільське господарство цих регіонів має бути орієнтоване на дрібне сільськогосподарське виробництво та створення великої мережі малих переробних підприємств. Окрім вирішення питань безпеки, це також сприятиме збільшенню економічного та інвестиційного потенціалу зазначених регіонів за рахунок розселення та працевлаштування значної кількості внутрішньо переміщених осіб, які втратили житло та його використання внаслідок бойових дій [16].

Ще одним напрямком підвищення економічного та інвестиційного потенціалу регіонів, наближених до зони бойових дій, є розвиток медичної галузі. Для цього можливе використання механізму кластерів для залучення передових технологій та наявного професійного досвіду лікарів із зарубіжних країн, переважно із США, Великої Британії, Ізраїлю, Південної Кореї, Австралії тощо.

І, звичайно, не можна не враховувати економічний та інвестиційний потенціал українського ОПК з точки зору пріоритетів регіонального розвитку нашої держави. По-перше, йдеться про модернізацію та просторову диверсифікацію такої архаїчної структури, як «Укроборонпром». Зокрема, влада компанії має бути поширена на національну територію, а її управління

має бути децентралізоване, також шляхом приватизації деяких компаній компанії за участю потужних іноземних інвесторів.

Цьому сприятиме використання механізмів, спрямованих на підвищення економічного та інвестиційного потенціалу регіонів України, наприклад, інституційно-організаційної та інформаційної комунікації. А до пріоритетних регіонів щодо розміщення підприємств ВПК варто віднести умовно-тилові райони (Черкаська, Хмельницька, Вінницька, Тернопільська та Івано-Франківська). Меншою мірою це західні регіони (через відносну віддаленість від реальних і потенційних зон бойових дій, що може ускладнити транспортну логістику при необхідності швидкої доставки озброєння) та потенційно загрозливі регіони з причин безпеки).

На завершення аналізу перспектив розвитку різних регіонів України в сучасних соціально-економічних умовах, а також оцінки основних викликів глобалізації, які сьогодні впливають на функціонування їх економіки, слід зазначити, що положення про принципове значення нарощування економічного та інвестиційного потенціалу в усіх без винятку регіонах нашої країни сьогодні, надійний захист інвестицій і поступове зниження їх цінності для інвесторів. З цією метою українська влада повинна прагнути до подальшого вдосконалення інституційного та організаційного механізму гарантування інвестицій шляхом поєднання державних гарантій з міжнародними гарантіями, наприклад, з тими, що надаються в рамках співпраці з Multilateral Investment Guarantee Agency (МІГА) за ізраїльською моделлю. Це дозволить розглядати Україну як місце для інвестицій навіть в умовах високого ризику. Слід також звернути увагу на можливість визнання юрисдикції Великої Британії та Сінгапуру в суперечках між інвесторами та державами, що посилює захист активів і знизить ризики для інвесторів. Крім того, звільнення компаній від сплати податку на вкладені інвестиції або залік відсотків за кредитами на капітальні інвестиції та операційну діяльність сприятиме значному зниженню інвестиційних витрат [8].

Економічний та інвестиційний потенціал розвитку регіонів України формується під впливом таких факторів, як відкритість влади, якість інституційного середовища, розвиток фінансів, інформації, інституційного та ринку. Це визначається спроможністю регіону залучати бюджетні ресурси, інвестиції, субсидії та кредити для розвитку. В сучасних умовах функціонування української економіки, що вписується в контекст актуалізації низки викликів безпеці глобалізації, пріоритетними напрямками нарощування економічного та інвестиційного потенціалу на регіональному рівні мають бути: стимулювання розвитку підприємництва, формування нова парадигма розвитку внутрішньої енергетики, зміна пріоритетів у структурній політиці та модернізація військово-промислового комплексу. При цьому основними механізмами, які гарантуватимуть досягнення зазначених цілей, є: інституційно-організаційний, інформаційно-комунікативний та кластерний. При цьому ефективність застосування кожного з цих механізмів залежить від типу регіону та стратегічних цілей і тактичних завдань, які стоять перед ним у процесі нарощування економічного та інвестиційного потенціалу. У світлі цього всі регіони сучасної України з урахуванням особливостей формування їх економічного та інвестиційного потенціалу в сучасних умовах доцільно поділити на шість основних груп: 1) прифронтові; 2) звільнені від окупантів; 3) потенційно загроженої; 4) умовного тилу; 5) тиллові; 6) прикордонні з ЄС.

2.2 Управління інвестиційним потенціалом Запорізької області в умовах воєнного часу

Запорізька область розташована на південному сході України. Її центр - місто Запоріжжя з населенням понад 777 тис. осіб. Важливими містами області є Запоріжжя, Мелітополь, Енергодар, Бердянськ. Регіон має давню історію та багату культурну спадщину. Найвідоміші його історико-культурні об'єкти – Кам'яна Могила та острів Хортиця (центр козацької республіки).

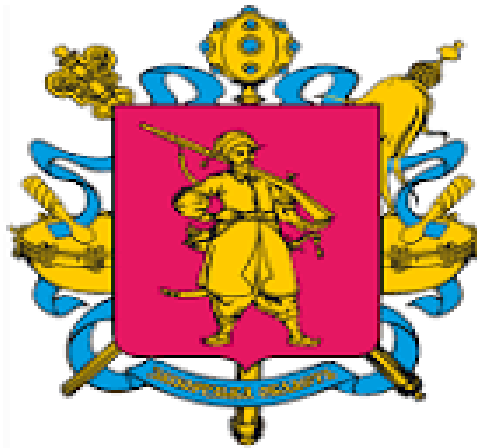

Рисунок 2.2 - Герб Запорізької області

По Запорізькій області протікає найважливіша водна артерія України – річка Дніпро, яка ще протікає по території семи областей України. Запорізька область має вихід до Азовського моря, що підвищує її інвестиційну привабливість з точки зору транзитного потенціалу та створює додаткові можливості для економічного розвитку порівняно з іншими регіонами.

Територія Запорізької області поділяється на два річкові басейни: басейн Дніпра та Азовського моря. До басейну Дніпра належать Каховське і Дніпровське водосховища, три середні річки (Конка, Гайчур, Верхня Терса) і 118 малих річок з 28 водосховищами і 849 дамбами.

Природні ресурси регіону: нафта, газ, вугілля, ртуть, золото та ін. Область має багаті поклади цеолітів, кам'яної солі, каоліну, керамічної глини та сировини для цегли та черепиці, значні запаси залізної руди та марганцю, родовища стронцію.

Транспортний комплекс є одним із найважливіших елементів виробничої та соціальної інфраструктури Запорізької області, який включає залізничний, автомобільний, повітряний, морський та міський електричний наземний транспорт.

Мережа автомобільних доріг протяжністю 6970,6 км (з яких 6816,1 км асфальтовані (97,8%)) з'єднує всі населені пункти регіону.

Із загальної кількості автомобільних доріг 696,9 км державного призначення і забезпечують сполучення з Дніпропетровською, Харківською,

Полтавською, центральними та південними областями України, а також узбережжям Чорного моря та Азовським морем.

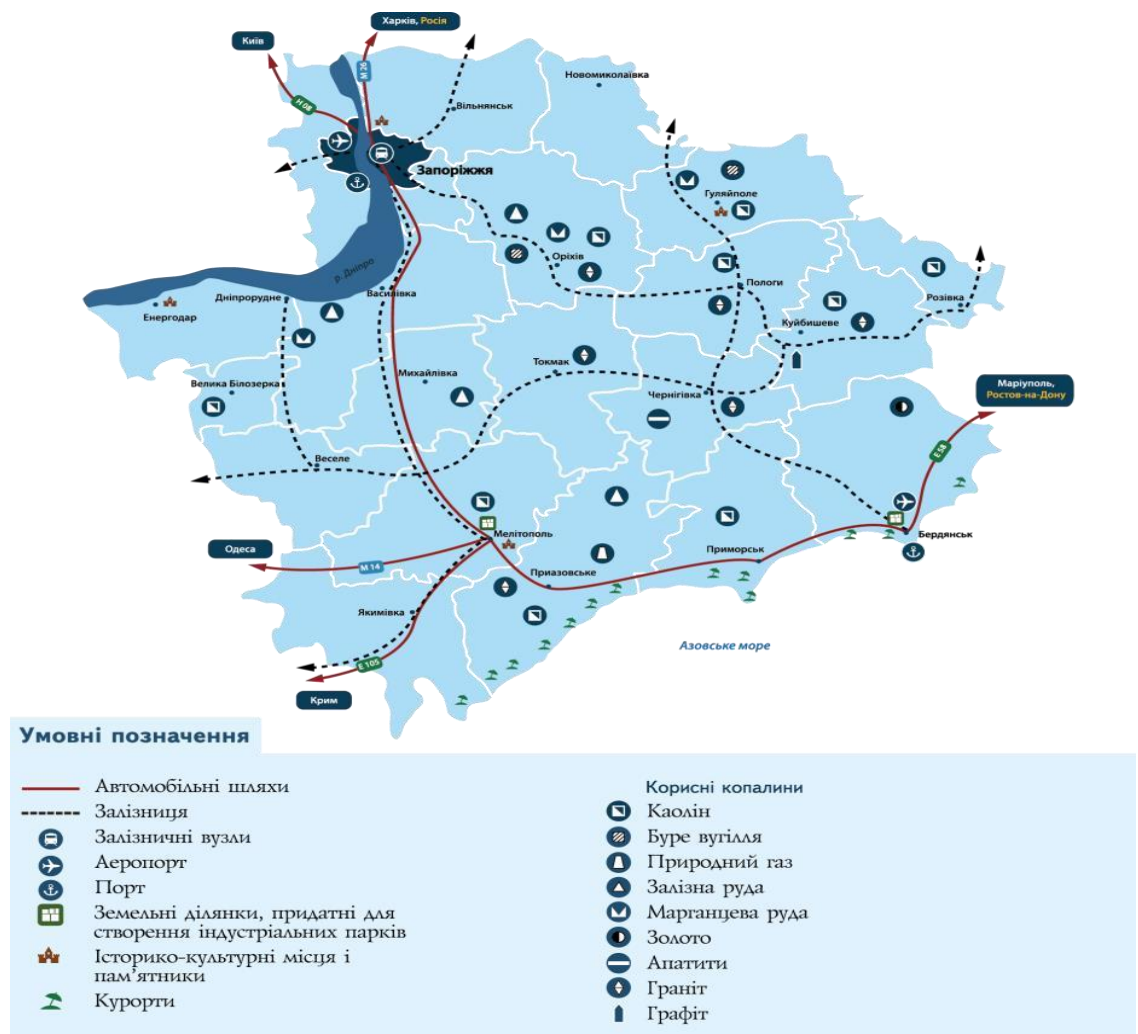

Рисунок 2.3 - Інвестиційна карта Запорізької області

Територію області перетинають декілька стратегічних доріг: Одеса – Мелітополь – Новоазовськ (М-14), Харків – Сімферополь – Севастополь (М-26/Е-105), Бориспіль – Дніпропетровськ – Запоріжжя (Н-08).

На території області працює міжнародний аеропорт «Запоріжжя». Міжнародний аеропорт «Запоріжжя» (IATA: OZH, ICAO: UKDE) – це найсучасніше летовище південно-східної України. Новий термінал аеропорту площею 12 542 м² входить до п'ятірки найкращих в Україні та дозволяє приймати 400 пасажирів на годину.

Залізнична мережа з'єднує всі основні промислові центри області з містами України та країнами ЄС. Запорізький залізничний вузол утворений перетином двох основних напрямків: Харків - Запоріжжя - Сімферополь і Кривий Ріг - Запоріжжя - Донбас. В області працюють 92 залізничні станції із загальною протяжністю колій 952,2 км. Основні залізничні вузли: Мелітополь, Запоріжжя, Бердянськ.

Кількість професійно-технічних навчальних закладів становить 46 одиниць, в яких навчалось 17,6 тис. студентів. Підготовку фахівців вищої освіти за професійним спрямуванням здійснюють 26 вищих навчальних закладів (ВНЗ), з них 17 вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації, 9 вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації.

Найважливішими галузями промисловості є чорна металургія, машинобудування, енергетика та харчова промисловість.

Частка ріллі в Запорізькій області є найбільшою в Україні (78,5%). Основною сільськогосподарською продукцією області є зернові культури, соняшник та овочі.

Соціально-економічна безпека в регіоні – це сукупність економічних і соціальних умов, що забезпечують дотримання державних соціальних гарантій і зобов'язань та комфортність проживання в регіоні на основі можливої підтримки з боку регіональних органів влади в межах наявної компетенції, діяльність суб'єктів господарювання в регіоні для досягнення економічних вигод, які не завдають шкоди навколишньому середовищу в регіоні [21].

Рівень соціально-економічної безпеки країни є показником рівня її соціально-економічного розвитку. Показники соціально-економічної безпеки визначають стандарти економічного та соціального розвитку держави та її регіонів. Соціально-економічна безпека відображає рівень безпеки суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином [2].

У формуванні соціально-економічної безпеки регіону беруть участь різноманітні фактори, серед яких: географічне розташування регіону, природно-ресурсний потенціал, інвестиційна привабливість регіону, демографічний потенціал, екологічний стан, рекреаційний потенціал, господарська спеціалізація; транзитність території; соціально-економічні відносини між регіонами. Будь-який чинник, який не врегульований у часі і негативно впливає на соціально-економічні процеси, може становити загрозу соціально-економічній безпеці регіону. Зокрема, як найважливіші загрози дослідники відзначають руйнацію інвестиційно-інноваційного комплексу, зниження інвестиційної активності та погіршення інвестиційного клімату [4].

Одним із засобів забезпечення соціально-економічної безпеки в регіоні є інвестиційна діяльність, тобто комплекс практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо досягнення інвестиційної діяльності [5]. Інвестиції як процес «вкладення капіталу, що характеризується наявністю ризику і завжди спрямований на отримання грошових або інших позитивних ефектів» [6] є джерелом розвитку як країни, так і окремих регіонів.

Роль інвестицій полягає в тому, що вони передусім забезпечують зростання економіки регіону. Експерти Світового банку стверджують, що якщо приватні інвестиції в країнах, що розвиваються, збільшуються на 1% відносно ВВП, за інших рівних умов середньорічні темпи зростання економіки збільшуються на 0,71% [7]. Реалізація довгострокових інвестиційних проектів визначає місце регіону в економіці країни, забезпечує поступову зміну структури економіки, її технічну модернізацію, впровадження інновацій, створення нових робочих місць, підвищення якості та рівня життя населення, а отже, збільшення інвестиційного потенціалу регіону.

Важливість інвестицій у забезпеченні соціально-економічної безпеки регіону визначається соціально-економічним впливом інвестицій на різноманітні об'єкти безпеки: для корпоративних структур - це можливість отримання стабільного прибутку; для населення - можливість знайти роботу,

поліпшити житлові умови та підвищити рівень життя в цілому. Загалом інвестиції в розвиток регіону є невід'ємною частиною, яка відіграє важливу роль у процесі забезпечення його соціально-економічної безпеки.

Запорізька область є одним із найбільш технічно передових регіонів України зі значним науково-технічним і виробничим потенціалом. У національному поділі праці промисловість області характеризується такою спеціалізацією: електроенергетика, чорна та кольорова металургія, машинобудування, харчова промисловість. Цілі розвитку Запорізької області визначені стратегією регіонального розвитку області на період до 2027 року, затвердженою рішенням обласної ради №134 від 12.12.2019. Цей документ забезпечує досягнення чотирьох стратегічних цілей:

- 1) розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення;
- 2) конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на основі розумної спеціалізації) у національному та глобальному просторі;
- 3) гармонійний просторовий розвиток;
- 4) екологічна безпека та збереження природних ресурсів [8].

Успішний розвиток регіону та досягнення поставлених цілей забезпечується достатнім обсягом валового регіонального продукту (ВРП), формування якого визначається природними і трудовими ресурсами, вдалим географічним положенням регіону та припливом внутрішніх ресурсів та іноземних інвестицій. У 2021 році в області створено валового регіонального продукту на суму 147 076 млн грн, або 4,1% ВВП України. Порівняно з 2018 роком валовий регіональний продукт (ВРП) в області зріс на 65,1%. У 2021 році на 1 особу населення області створено 85 784 грн валового регіонального продукту (ВРП), тоді як по Україні відповідний показник становить 84 235 грн, або на 1,8% менше. За цим показником область посідає четверте місце серед регіонів країни після Полтавської, Дніпропетровської, Київської та Харківської областей [9].

Розвиток Запорізької області забезпечують як внутрішні, так і зовнішні інвестиції. Динаміку капітальних інвестицій в матеріальні та нематеріальні активи по області наведено на рисунку 2.4.

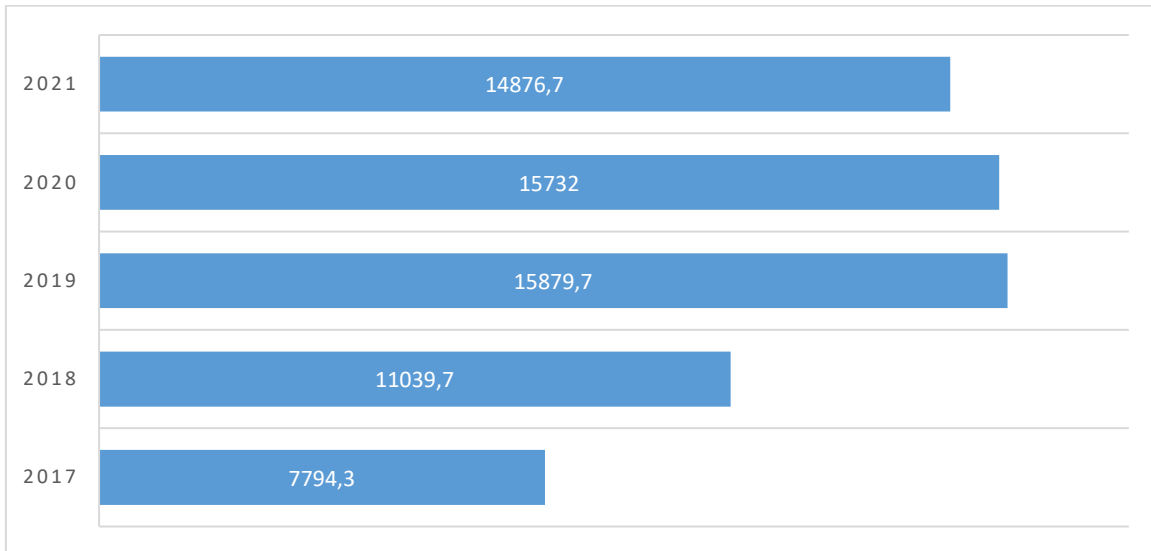

Рисунок 2.4 - Капітальні інвестиції в активи Запорізької області у 2017-2021 рр., млн. грн.

Аналіз показує, що з 2020 року обсяг внутрішніх капітальних інвестицій буде зменшуватися. У 2021 році їх сума становила 14 876,7 млн грн, що на 6,3% менше, ніж у 2019 році.

Рисунок 2.5 - Структура капітальних інвестицій в економіку Запорізької області у 2021 р. за джерелами фінансування, %.

Найбільшу частку в структурі всіх джерел фінансування у 2021 році займав власний капітал підприємств та організацій (79,7%). У 2021 році в області працювало понад 1827 високоефективних промислових компаній, більшість з яких інвестують в охорону навколишнього середовища. Частка державних інвестицій в області становила лише 16,7%, з них 3,2% – кошти державного бюджету та 13,5% – кошти міського бюджету (рис. 2.5.).

Серед великих підприємств, які реалізують значну кількість масштабних інвестиційних проектів в області, варто відзначити агрокомпанію ТОВ СП «Нібулон», яка реалізує масштабні інвестиційні проекти з будівництва перевантажувального терміналу на р. Дніпро та реконструкція зерносховищ. Будівництво сонячних електростанцій в області здійснює ТОВ «Токмак Солар Енерджі», інвестором будівництва вітрових електростанцій (ВЕС) є ТОВ «Вінд Пауер» ДТЕК.

Запорізька область активно залучає прямі іноземні інвестиції (ПІІ) для свого розвитку. Динаміка їх прийому наведена на рисунку 2.6.

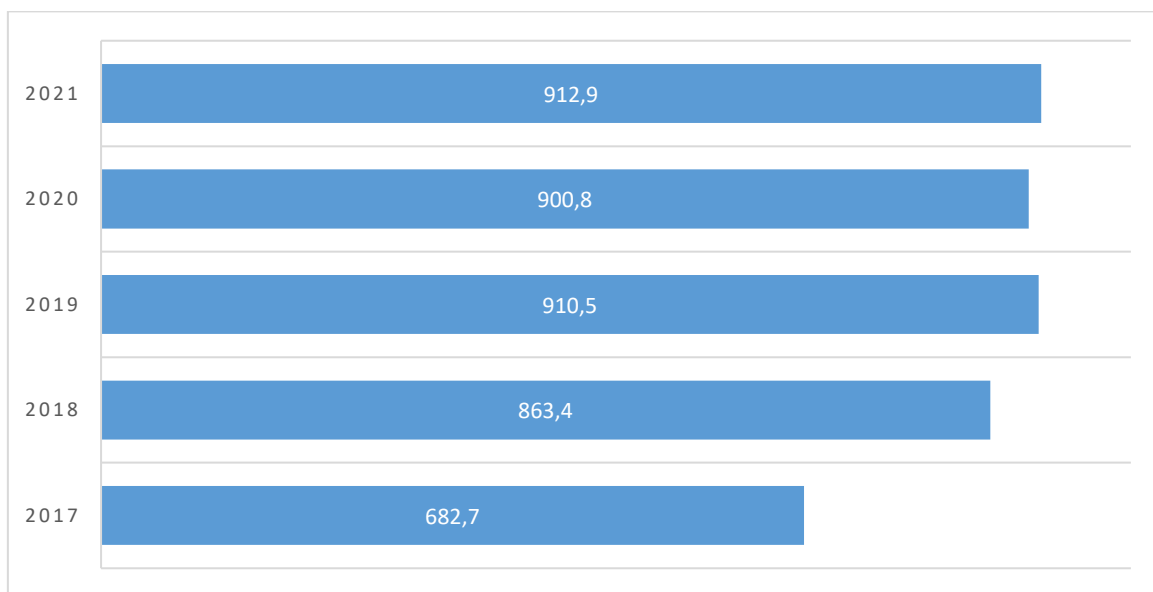

Рисунок 2.6 - Динаміка обсягу прямих іноземних інвестицій в Запорізьку область (накопичувальним підсумком на кінець року) за 2017-2021 рр., млн. дол. США

Аналіз свідчить про позитивну тенденцію надходження іноземного капіталу в економіку Запорізької області. Станом на 31 грудня 2021 року обсяг прямих іноземних інвестицій в область становив 912,9 млн доларів США. За цим показником область посідає шосте місце в Україні, поступаючись таким потужним регіонам, як Київська, Дніпропетровська, Львівська, Полтавська та Одеська. За 5 років обсяг прямих іноземних інвестицій в область зріс на 33,7%. Для порівняння, в середньому темпи зростання прямих іноземних інвестицій в Україну в період 2017-2021 років становили 11,5%.

Обсяг прямих іноземних інвестицій в область на 1 особу населення у 2021 році становив 541,0 дол. США. Цей показник низький порівняно з іншими країнами. Наприклад, у Польщі – 4930 дол. США, у Білорусі – 1960 дол. США, у Грузії – 4430 дол. США [10].

Інвестиції в Запорізьку область надходять з 51 країни. У десятку найбільших інвестиційних країн, на які припадає більше половини загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр (\$406,2 млн), Нідерланди (\$68,7 млн), Естонія (\$30,3 млн), Швеція, Республіка Корея, Словаччина, Швейцарія, Бермудські острови, Панама, Беліз [9].

Найбільше іноземних інвестицій спрямовується в промисловість області (72,2%), особливо в обробну промисловість. На початку 2022 року на промислових компаніях було зосереджено \$659,5 млн. дол. США. Іноземний капітал інвестувався у виробництво 497,2 млн дол. США. Друге місце за обсягом ПІІ займає торгівля, третє місце в цій структурі займають організації, що здійснюють операціями з нерухомістю.

Серед регіонів області найбільший обсяг іноземних інвестицій вкладено в господарські одиниці Запорізького, Бердянського, Вільнянського та Токмацького регіонів. Незмінним лідером за цим показником є м. Запоріжжя (95% від загального обсягу іноземних інвестицій).

Для збільшення обсягів інвестицій у Запорізьку область використовуються різні інструменти залучення інвестицій. Одним із найефективніших каналів отримання інформації про регіон є створений інвестиційний веб-портал Запорізької області, який містить постійно оновлену інформацію двома мовами (українською та англійською). Для організаційного та інформаційного забезпечення, а також маркетингового обслуговування інвестиційної діяльності у 2016 році створено позабюджетний підрозділ «Агенція регіонального розвитку Запорізької області» [13]. Універсальним інструментом надання потенційному інвестору всієї необхідної інформації про регіон є інвестиційний паспорт Запорізької області, розроблений облдержадміністрацією у 2018 році. Крім того, протягом 2019-2021 років 40 інвестиційних паспортів від об'єднаних територіальних громад Запорізької області. Одним із основних інструментів активізації інвестиційної діяльності в області є державно-приватне партнерство, завдяки цьому інструменту в області реалізовано 9 проектів у Василівському, Вільнянському, Токмакському, Мелітопольському, Новомиколаївському та Приморському районах. Інтерактивні карти доступних територій для інвестиційної діяльності опубліковані на інвестиційному порталі області. На підтримку інвестора також створено інтерактивну карту регіону у сфері відновлюваної енергетики, яка містить 48 об'єктів для будівництва сонячних та вітрових електростанцій.

Інвестиційна діяльність в регіоні, як і в усіх сферах, залежить від інвестиційної привабливості та ефективності. Під інвестиційною привабливістю регіонів розуміється «інтегральна характеристика окремих регіонів країни щодо інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, можливостей залучення інвестиційних коштів та інших факторів, які суттєво впливають на формування прибутковості інвестицій та інвестиційних ризиків». За рейтингом інвестиційної ефективності регіонів України Запорізька область посідає 13 місце (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 - Рейтинг інвестиційної ефективності областей України у 2021р.

Рівень рейтингу	Область	Кількість набраних балів.	Місце області в рейтингу
іпeA максимальний (більше 200 балів)	Київська	236	1
	Дніпропетровська	234	2
	Миколаївська	207	3
іпeB високий (від 181 до 200 балів)	Полтавська	199	4
	Львівська	194	5
	Вінницька	183	6
іпeC вищий від середнього (від 161 до 180 балів)	Волинська	179	7
	Чернігівська	178	8
	Черкаська	174	9
	Харківська	163	10
	Закарпатська	161	11
іпeD середній (від 141 до 160 балів)	Одеська	150	12
	Запорізька	143	13
іпeE нижче від середнього (від 121 до 140 балів)	Житомирська	139	14
	Рівненська	137	15
	Івано-Франківська	134	16
	Херсонська	134	17
	Чернівецька	132	18
	Тернопільська	127	19
	Кіровоградська	124	20
іпeF низький (від 101 до 120 балів)	Сумська	109	21
	Хмельницька	105	22

Одним із показників інвестиційної привабливості регіону є рівень економічної безпеки України, валовий регіональний продукт (ВРП) на 1 жителя населення у відношенні до середнього по країні. Розрахунки валового регіонального продукту (ВРП) у Запорізькій області на 1 особу населення у відношенні до середнього по країні наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Валовий регіональний продукт (ВРП) в Запорізькій області в розрахунку на 1 особу населення в порівнянні з середнім показником по країні за період 2018-2021 рр.

Роки	Значення показника по Запорізькій області, грн	Середнє значення показника по країні, грн	Вище (+) чи нижче (-) від середнього значення, грн	Відхилення у %	Стан соціально-економічної безпеки
2018	50609	46413	+4196	+9,0	Оптимальний
2019	59729	55899	+3830	+6,9	Оптимальний
2020	75306	70233	+5073	+7,2	Оптимальний
2021	85784	84235	+1549	+1,8	Оптимальний

Оптимальне значення цього показника вище середнього по країні, задовільне – відповідність середньому по країні, критичне – нижче середнього по країні. Розрахунки показують, що значення показника по області щорічно перевищує середнє по Україні, у зв'язку з чим необхідно враховувати стан соціально-економічної безпеки за показником «Валовий регіональний продукт (ВРП) на 1 особу населення» і є оптимальним. Проте аналіз виявив негативну тенденцію, яка полягає у скороченні розриву між показниками.

Іншим важливим показником рівня економічної безпеки є співвідношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій до валового продукту. Оптимальним значенням цього показника є 7%, задовільним – 6% і критичним – 4%. У таблиці 2.7 розраховано значення цього показника для Запорізької області.

Таблиця 2. 7 - Відношення чистого приросту ПІІ до валового регіонального продукту (ВРП) у Запорізькій області за період 2018-2021 рр.

Роки	Приріст ПІІ в області, млн грн	ВРП, млн грн	Відношення приросту ПІІ до ВРП,%	Оцінювання значення показника
2018	-160,7	89061	-0,18	Критичне
2019	+180,7	104323	+0,17	Критичне
2020	+47,0	130377	+0,04	Критичне
2021	-9,7	147076	-0,01	Критичне

Аналіз показує, що значення цього показника є критичними для всього періоду аналізу. Приріст прямих іноземних інвестицій в економіку області є низьким, що не дозволить у майбутньому збільшити обсяги валового регіонального продукту.

Наступним показником рівня фінансової безпеки є відношення обсягу інвестицій в основний капітал у % до валового внутрішнього продукту. Максимально допустиме значення цього показника становить 25%. У таблиці 2.8 розраховано значення цього показника для Запорізької області.

Таблиця 2. 8 - Відношення обсягу інвестицій в основний капітал у % до валового регіонального продукту (ВРП) у Запорізькій області за період 2018-2021 рр.

Роки	Обсяг інвестицій, млн грн	ВРП, млн грн	Відношення обсягу інвестицій в основний капітал до ВРП, %	Оцінювання значення показника
2018	7794	89061	8,75	< гранично допустимої величини
2019	11039	104323	10,58	
2020	15879	130377	12,18	
2021	15732	147076	10,7	

Співвідношення обсягу інвестицій в основний капітал до валового регіонального продукту (ВРП) за 2018-2021 роки нижче максимально допустимого, що свідчить про значне зниження економічної активності в Запорізькій області.

Серед основних загроз для активізації інвестиційної діяльності в регіонах країни експерти та дослідники називають пандемію COVID-19, напружену військово-політичну ситуацію, системну економічну кризу, послаблення інвестиційної привабливості в регіони, низький рівень інноваційності економіки, низька спроможність адаптувати регіональні інвестиційні програми до змін зовнішнього середовища.

До зазначених проблем слід додати не менш важливу проблему – недостатність джерел фінансування інвестицій. Одним із найважливіших інструментів вирішення цієї проблеми є державно-приватне партнерство (ДПП). Світовий досвід такого способу фінансування інвестицій показує, що ДПП є ефективним засобом залучення приватного капіталу в стратегічні сфери

економіки. Таке поєднання потужності держави та приватного сектору дозволяє вирішити проблеми нестачі інвестицій та полегшити бюджети держави та регіонів. Зокрема, реалізація проектів державно-приватного партнерства сприяє покращенню показників соціально-економічного розвитку регіону та країни в цілому.

Аналіз рівня інвестування Запорізької області показав, що регіон має середню ефективність інвестування, темпи зростання обсягів інвестицій невисокі, що потребує активного пошуку шляхів удосконалення інвестиційної політики регіонального інвестування. У напрямку подальших досліджень - обґрунтування використання механізму державно-приватного партнерства при реалізації інвестиційних проектів, що на нашу думку сприятиме залученню інвестицій та дасть можливість підвищити соціально-економічний рівень безпеки регіону.

РОЗДІЛ 3

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ МАРКЕТИНГУ ІНВЕСТИЦІЙ ТА ТЕРИТОРІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Застосування концепції маркетингового підходу до побудови стратегії підвищення інвестиційної привабливості Запорізької області

У сучасних умовах розвитку ринку загострюється конкуренція між регіонами за отримання інвестиційних доходів. Це пояснюється тим, що інвестиції дають можливість позитивно трансформувати економіку регіону, покращити якість життя місцевого населення, розвинути інфраструктуру, оновити бізнес-активи, створити нові виробничі площі та, як наслідок, збільшити кількість робочих місць для підвищення конкурентоспроможності регіону. Тому все більш актуальним стає питання формування іміджу регіону та підвищення інвестиційної привабливості. Сучасний рівень розвитку економічного потенціалу територій вимагає використання нових підходів, найефективнішими з яких є дослідження ринку та комунікації. Вони дозволяють розглянути всі можливі варіанти розвитку, скласти прогнози на майбутні періоди та обрати задовільний альтернативний варіант управлінського рішення щодо інвестиційної діяльності.

В сучасних умовах розвитку ринку все більш актуальним стає питання створення іміджу регіону та підвищення інвестиційної привабливості.

Основні кроки просування регіону включають аналіз ресурсів території та потреб цільових груп за допомогою SWOT та PEST аналізу, аналіз іміджу та позиціонування, конкурентних переваг, цільової групи та розробку плану на основі потреб споживачів, визначення інструментів і каналів впровадження.

За результатами аналізу інвестиційної привабливості Запорізької області прийнято рішення про необхідність впровадження інноваційних технологій та значного підвищення конкурентоспроможності підприємств галузі за рахунок створення технопарків та промислових інкубаторів. Розвиток малого та середнього підприємництва дає можливість створювати галузі з високою доданою вартістю, зменшувати конкуренцію на ринку праці та збільшувати кількість робочих місць.

Найефективнішими маркетинговими інструментами залучення інвестицій у Запорізьку область, на нашу думку, є розробка програми лояльності інвесторів та інформування через створення інвестиційного порталу в мережі Інтернет, участь у міжнародних форумах та виставках, регулярна організація інвестиційних заходів, розробка та поширення аналітичної інформації.

Дослідники визначають інвестиційну привабливість регіону як показник, що відображає відповідність економічної ситуації на території основним цілям інвесторів і дозволяє оцінити рівень прибутковості за рахунок інвестування коштів [12].

Інвестиційна привабливість регіону включає два основні параметри – потенціал і клімат. Інвестиційний потенціал складається зі здатності даної території розвиватися і задовольняти власні господарські потреби за рахунок ефективного використання інвестиційних коштів, які при ефективному використанні дають змогу досягти більшого прибутку. Це кількісна характеристика, яка вказує на основні фактори виробництва та сфери використання капіталу в даному регіоні. Інвестиційний клімат, у свою чергу, визначає інвестиційні умови та середовище, в якому відбуваються інвестиційні процеси, формується на основі соціально-економічних, політичних і фінансових факторів, а також враховує ризики, пов'язані з інвестиціями. Тому необхідно надати інвесторам гарантії успіху їх інвестицій [2].

Можна виділити три основні групи факторів, які визначають привабливість регіону. Саме сукупний вплив цих параметрів свідчить про можливість, ефективність та рівень ризику інвестування в даний регіон (рис. 3.7).

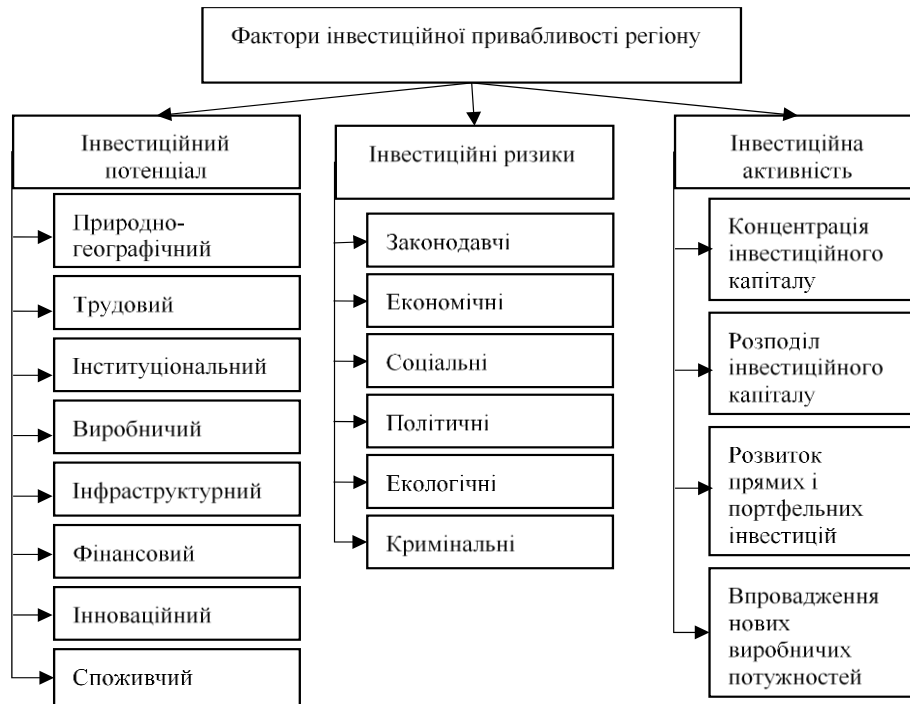

Рис. 3. 7 - Основні групи факторів інвестиційної привабливості

Сильний вплив на залучення інвестицій у регіони має державна та місцева влада. Щоб залучити інвесторів, необхідно створити сприятливий клімат для підтримки розвитку перспективних або інноваційних проектів, які можуть запропонувати максимальну віддачу з мінімальним ризиком. Однак створити ідеальні умови недостатньо, тому дуже важлива актуальна інформація про розвиток регіону та управління ним. На нашу думку, саме інструменти комунікаційного маркетингу дають можливість найефективніше вплинути на конкурентоспроможність територій і, як наслідок, збільшити потік інвестицій. За допомогою регіонального (територіального) маркетингу та інвестицій можна ефективно використовувати те, що є, а також створювати нові конкурентні переваги для даного регіону, впливати на цільову аудиторію і тим самим залучати суб'єктів економіки.

Регіональний маркетинг, обслуговуючи розвиток регіону, спрямований на підтримку та збільшення інвестицій, економічної, соціальної та культурної привабливості, престижу регіону та ресурсів, зосереджених на його території. Таким чином, можна створити унікальну комерційну пропозицію для конкретної території [3]. Інвестиційний маркетинг – це комплексна діяльність, спрямована на створення умов для фінансових вкладень, що відповідають потребам споживачів. Основною метою цього виду маркетингу є заробіток і збільшення частки ринку шляхом успішної реалізації інвестиційних проектів і програм [4]. Тому маркетингова стратегія, заснована на перетині цих маркетингових концепцій, найбільш ефективна для залучення інвесторів.

Концепція маркетингового підходу до побудови стратегії підвищення привабливості регіону свідчить про необхідність орієнтації на потреби споживача, тобто інвестора. Створення регіонального рекламного плану складається з 4 основних кроків [5]. Перш за все, необхідно провести дослідження ринку, яке включає аналіз ресурсів території та потреб цільових груп. Для оцінки переваг, недоліків і можливостей території доцільніше використовувати SWOT і PEST аналіз, аналіз іміджу і позиції, конкурентних переваг, а також аудиторії, з якою необхідно взаємодіяти. Такий аналіз дає змогу визначити перспективи та можливості розвитку регіону, сформулювати основні цілі та напрями інвестиційної діяльності в регіоні [11].

На наступному етапі визначаються завдання та розробляється рекламний план відповідно до потреб споживачів. Поставивши цілі, можна вибрати стратегію, яка сприятиме їх максимальному досягненню та вимагатиме оптимального рівня витрат. У регіональному маркетингу можна виділити чотири основні стратегічні напрями. Іміджева маркетингова стратегія спрямована на створення позитивних і раціональних емоційних уявлень про територію, сформованих шляхом порівняння всіх характеристик території, власного досвіду та загальної думки. Стратегія розвитку привабливості використовує особливості регіону, які створюють конкурентну

перевагу та допомагають отримати інформацію про розвиток у спосіб, який підходить цільовій групі. Комерціалізація інфраструктури має наслідком підвищення інтересу бізнесменів і підприємців до регіону. Концепція демографічного маркетингу взаємодіє з жителями як основною цільовою групою. Ця стратегія спрямована на залучення трудових ресурсів для підтримки економічного потенціалу та запобігання старінню нації [5].

Коли ви визначитеся зі стратегією, вам потрібно вибрати інструменти та канали її реалізації. Територіальний маркетинг реалізується за допомогою правильної концепції 4R - територіальний продукт (Product), його ціна (Price), місце розташування (Place) і методи реклами (Promotion). Крім того, існують такі компоненти маркетингового комплексу, як політична влада та підтримка місцевої громади (зв'язки з громадськістю) [6].

Як продукт регіону навколишнє середовище розглядається в загальному сенсі та його окремі компоненти, що створюють інвестиційний потенціал. Споживачі можуть сприймати регіон як об'єкт своїх економічних і соціальних інтересів, включаючи якість регіонального управління та політику, що впливає на бізнес-операції. Важливо, щоб регіон позиціонувався по-різному залежно від цільової групи та мети комунікації.

Ціна в терміні інвестиційний маркетинг означає явні та приховані витрати, які інвестори можуть понести, інвестуючи кошти. У цьому випадку ціною може бути вартість площі. Щоб збільшити цінність, доцільно використовувати брендинг як частину кампанії.

Реклама особливо важлива, оскільки вона дозволяє впливати на очікування та поведінку інвесторів. Для впливу на споживачів, залежно від цільової групи, можуть використовуватися всі інструменти традиційного маркетингу: реклама, особисті продажі, цифрова комунікація, організація масових заходів.

Позиція регіону в маркетинговій системі є характерною, статичною властивістю, але може набувати динамічних властивостей, якщо розглядати її як елемент матеріальних, фінансових чи інформаційних потоків [6, с 71].

Повинна бути система контролю з вимірюваними цілями та чіткими термінами виконання протягом усього процесу реалізації стратегії. На етапі контролю важливо оцінити результативність і ефективність попередніх етапів реалізації маркетингової стратегії і, за необхідності, скоригувати цілі або засоби їх досягнення [7, С. 79].

Як центр кольорової та чорної металургії, машинобудування та енергетики Запорізька область відіграє важливу роль в економічній структурі всієї країни. Але для подальшого активного розвитку цього регіону в умовах змінених підходів до господарської діяльності необхідно суттєво покращити його імідж та інвестиційну привабливість. Для цього доцільно проаналізувати поточний стан інвестиційного потенціалу регіону та розробити маркетингову стратегію.

Запоріжжя – один із найбільших адміністративних, промислових і культурних центрів півдня України, розташований на головній водній артерії – річці Дніпро. На 1 лютого 2022 року чисельність населення Запорізької області становила 1 685 894 осіб. Чисельність населення працездатного віку становить 785,2 тис. осіб або 46,5% від загальної кількості населення області. Інвестиційна привабливість регіону визначається наявністю природних енергетичних ресурсів, науково-технічного та промислового потенціалу, а також виходом на ринки ЄС та Азії. Особливістю міста Запоріжжя є те, що в ньому зосереджено 65% виробничих потужностей і 43% населення Запорізької області. Основу економіки міста становлять металургійна, машинобудівна, енергетична, хімічна та будівельна галузі. Тут виробляється більше третини всієї виробленої в країні сталі, понад 17,0 % чавуну, майже 75,0 % високовольтного обладнання та 20,0 % металоконструкцій. Запорізька область належить до регіонів із позитивним зовнішньоторговельним балансом, що

впливає на зростання валютних резервів. Запоріжжя активно впроваджує енергозберігаючі технології та використовує альтернативні джерела енергії. Стрімко розвивається також сфера послуг, легка та харчова промисловість. Найбільше фізичних осіб-підприємців зареєстровано у сферах оптово-роздрібної торгівлі – 22%, операцій з нерухомим майном – 12% та побутових послуг – 10,5%. Місто має внутрішній порт, міжнародний аеропорт і є головним залізничним вузлом.

У 2021 році частка іноземних інвестицій у промисловість становитиме 65% (рис. 3.2). Інвестиції спрямовуються переважно в харчову промисловість – 21%, машинобудування – 22%, гірничодобувну промисловість – 16%, комерційні та фінансові підприємства – 13% [9].

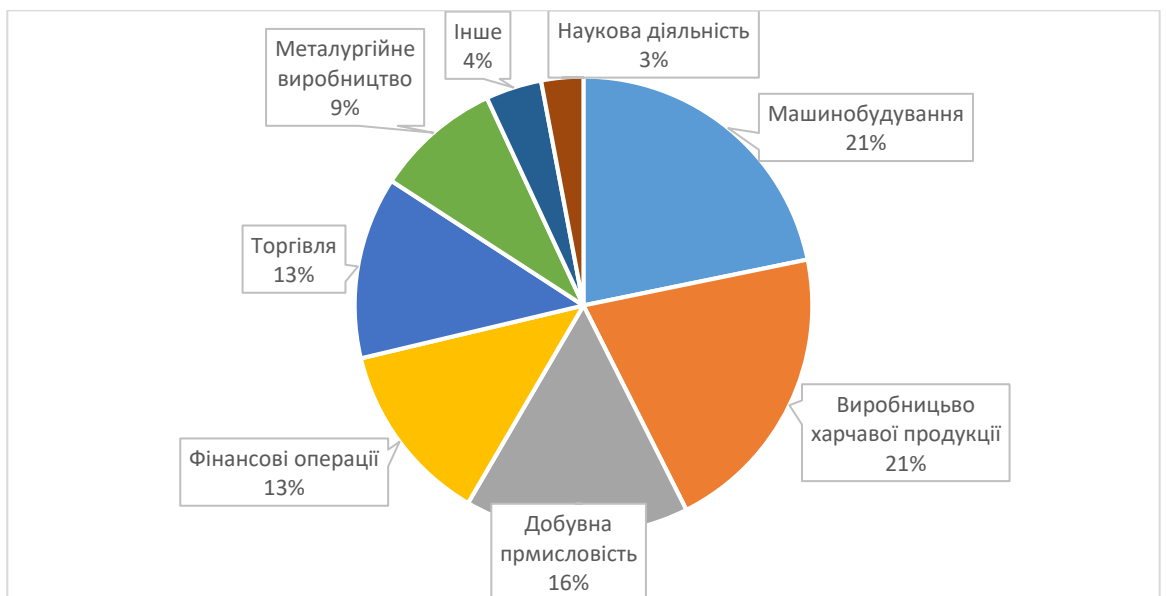

Рис. 3.8 - Структура прямих іноземних інвестицій області у 2021 р.

У регіоні працюють 16 великих іноземних інвесторів, серед яких Carlsberg Group, Louis Dreyfus Company, Eurocare, Konecranes. А найбільшими країнами-інвесторами є Кіпр, Швеція та Республіка Корея.

У стратегічному плані розвитку Запорізької області як найбільш перспективні для залучення інвестицій виділено напрями енергозбереження, енергоефективності та модернізації інфраструктурних об'єктів. Ретельний

аналіз можливості досягнення таких цілей можна здійснити за допомогою SWOT-аналізу (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 - SWOT-аналіз інвестиційної привабливості м. Запоріжжя

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Існують виробничі потужності для розроблення енергозберігаючого обладнання</p> <p>Високий рівень наукових та технологічних розробок у сфері зберігання електроенергії Існує навчальна база для кваліфікації та перекваліфікації персоналу</p> <p>Високий рівень середньої заробітної плати Існують транспортні зв'язки міжнародного та національного значення</p> <p>Наявність природно-заповідного фонду та туристичного потенціалу</p>	<p>Неузгодженість соціального, економічного та екологічного аспектів розвитку</p> <p>Високий рівень техногенного впливу на навколишнє середовище Великі виробничі площі не використовуються</p> <p>Зношене обладнання великих підприємств Високий рівень енергоспоживання великими підприємствами</p> <p>Недостатньо розвинута інфраструктура Недостатній рівень комунікацій між бізнесом, владою та громадою</p> <p>Високий рівень конкуренції на ринку праці</p>
Можливості	Загрози
<p>Високий кліматичний та технологічний потенціал впровадження сонячної енергетики</p> <p>Підвищення конкурентоспроможності металургійних підприємств</p> <p>Залучення громади до облаштування громадського простору</p> <p>Розвиток туризму як напрям поліпшення інвестиційної привабливості</p>	<p>Погіршення системи транспортного сполучення</p> <p>Погіршення інвестиційного клімату через недалеке розташування зони АТО</p> <p>Концентрація екологічно небезпечних підприємств Відтік населення</p>

За результатами аналізу інвестиційного клімату Запорізької області можна стверджувати, що основу структури економіки складають підприємства важкої промисловості. Для подальшого розвитку інвестиційного потенціалу необхідно впроваджувати інноваційні технології, що зменшують

негативний вплив на довкілля та підвищують конкурентоспроможність цих компаній. Для забезпечення сприятливих умов для їх розвитку та виробництва найсучаснішого обладнання доцільно створювати технопарки та промислові інкубатори. Крім того, регіональна влада має розвивати малий і середній бізнес. Це потребує впровадження сучасних управлінських рішень, створення нормативно-правових умов для реєстрації та комерційної діяльності. Це дає змогу створювати галузі з високою доданою вартістю, знижувати конкуренцію на ринку праці та пропонувати молоді ширший вибір робочих місць [8].

Створивши якісний продукт - регіон з високим інвестиційним потенціалом, розвиненою інфраструктурою та високим інвестиційним потенціалом - необхідно створити стабільний і впізнаваний бренд міста та обрати канали комунікації з цільовою групою, у нашому випадку - інвесторами.

Запорізька область має імідж промислового міста з низьким рівнем культурного розвитку. Натомість треба показати, що ця територія має імідж сучасного, творчого, інтелектуального центру, центру інноваційних технологій. Цього можна досягти через залучення молоді, творчі громадські групи та освітні можливості. Організація різноманітних культурних заходів, наукових конференцій та корпоративних заходів допоможе закріпити бренд у свідомості як місцевих жителів, так і підприємців.

На нашу думку, найефективнішим маркетинговим інструментом для залучення інвестицій є перша еволюція програми лояльності інвесторів. Варто зазначити, що в Запорізькій області вже є переваги та преференції для бізнес-партнерів.

По-друге, важливо інформувати інвесторів шляхом створення інвестиційного порталу в Інтернеті, участі в міжнародних форумах і виставках, регулярної організації інвестиційних заходів у регіоні, розробки та

поширення аналітичної інформації, наприклад каталогів інвестиційних пропозицій.

Ефективним методом маркетингової комунікації для Запорізького регіону є піар-акції: прес-релізи, бренд-амбасадори, спонсорська діяльність. Також важливою залишається співпраця із зацікавленими фізичними та юридичними особами та особисте спілкування з інвесторами.

За результатами дослідження було зроблено висновок, що такі характеристики регіону, як розвиненість інфраструктури, підприємницька активність та кваліфікація робочої сили відіграють значну роль у залученні інвестиційних коштів. За допомогою засобів маркетингу та комунікацій - брендування міста, розробки програм лояльності для інвесторів, інформаційної підтримки та PR-діяльності в Запорізькій області - можна створити позитивний імідж регіону та створити умови для підвищення інвестиційної привабливості.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У кваліфікаційній роботі магістра на основі проведеного дослідження виконано теоретичне обґрунтування та запропоновано вирішення актуального завдання щодо суті та особливостей управління інвестиційним потенціалом Запорізької області умовах воєнного часу.

Узагальнення наукових і прикладних результатів дозволило сформулювати такі висновки:

1. Економічний та інвестиційний потенціал розвитку регіонів України виникає під впливом таких факторів, як відкритість влади, якість інституційного середовища, розвиток фінансової, інформаційної, інституційної та ринкової інфраструктури. Визначається спроможністю регіону залучати бюджетні кошти, інвестиції, гранти та кредити на розвиток.

2. У сучасних умовах функціонування української економіки, що виникають на тлі актуалізації низки викликів безпеці в умовах глобалізації, до пріоритетних напрямків нарощування регіонального економічного та інвестиційного потенціалу слід віднести: розвиток підприємництва, формування нової парадигми для розвитку внутрішньої енергетики, зміна пріоритетів у структурній політиці та модернізація військово-промислового комплексу.

3. Основними механізмами, які забезпечуватимуть досягнення поставлених цілей є: інституційно-організаційний, інформаційно-комунікаційний та кластерний. При цьому ефективність застосування кожного з цих механізмів залежить від типу регіону та стратегічних цілей і тактичних завдань, які перед ним стоять у зв'язку зі збільшенням фінансового та інвестиційного потенціалу. З огляду на це всі регіони сучасної України з урахуванням особливостей формування їх економічного та інвестиційного потенціалу в сучасних умовах доцільно поділити на шість основних груп:

прифронтові; звільнені з окупації; потенційно загрожені; умовного тилу; тиліві; прикордонні з ЄС.

4. Аналіз рівня інвестування Запорізької області показав, що регіон має середню інвестиційну ефективність, низькі темпи зростання обсягів інвестування, що потребує активного пошуку шляхів удосконалення регіональної інвестиційної політики. У напрямку подальших досліджень – обґрунтування використання механізму державно-приватного партнерства при реалізації інвестиційних проєктів, що, на нашу думку, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості та надасть можливість підвищити рівень соціальної безпеки економіки в регіон.

5. Запорізька область має імідж промислового міста з низьким рівнем культурного розвитку. Натомість потрібно показати, що ця територія має імідж сучасного, творчого та інтелектуального центру інноваційних технологій. Цього можна досягти через залучення молоді, творчої спільноти та освітніх можливостей. Організація низки культурних заходів, наукових конференцій та корпоративних заходів сприятиме закріпленню бренду як серед місцевих жителів, так і серед представників бізнесу.

6. З нашої точки зору, найефективнішим маркетинговим інструментом залучення інвестицій є насамперед подальший розвиток програми лояльності інвесторів. Варто зазначити, що в Запорізькій області вже діють пільги та преференції для бізнес-партнерів. По-друге, важливо інформувати інвесторів, наприклад, створюючи інвестиційний портал в Інтернеті, беручи участь у міжнародних форумах та ярмарках, регулярно організовуючи інвестиційні заходи в регіоні, розробляючи та розповсюджуючи аналітичні інформаційні каталоги з інвестиційними пропозиціями. Ефективним методом маркетингової комунікації для Запорізького регіону є PR-заходи: прес-релізи, бренд-амбасадори, спонсорська діяльність. Також важливими залишаються співпраця з постраждалими фізичними та юридичними особами та особисте спілкування з інвесторами.

7. За результатами дослідження було зроблено висновок, що такі характеристики регіону, як розвиток інфраструктури, підприємницька активність та компетентність робочої сили відіграють важливу роль у залученні інвестиційних коштів. За допомогою маркетингових медіа – брендування міста, розробки програм лояльності інвесторів, інформаційної підтримки та PR-активності в Запорізькій області – можна створити позитивний імідж регіону та створити необхідні умови для підвищення привабливості інвестиції.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156012#Text> (дата звернення: 20.10.2022).
6. Нечаєва І.А., Лаврінченко В.О. Інвестування: сутність, цілі, види, напрямки. Тиждень науки — 2020. Факультет економіки та управління. Тези доповідей науковопрактичної конференції, 13—17 квітня 2020 р. Запоріжжя: НУ "Запорізька політехніка". 2020. Запоріжжя. С. 223—225.
7. Мороз М.О. Інвестиційна безпека України: дис. ...канд. екон. наук: 08.00.08 / Державний вищий навчальний заклад "Університет банківської справи". Київ, 2019. 252 с.
8. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року, затверджена рішенням обласної ради від 12.12.2019 р. № 134. URL: <https://www.zoda.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2022).
9. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2022).
10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2022).
11. Чернишев В.Г., Окара Д.В., Ковальова І.Л. Аналіз прямих іноземних інвестицій в економіку Одеської області. Ефективна економіка. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7258> (дата звернення: 22.09.2022).
12. Інвестиційний вебпортал Запорізької області. URL: <https://investment.zoda.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2022).
13. Офіційний вебсайт Запорізької обласної державної адміністрації. URL: <https://www.zoda.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2022).

14. Серебрянська Д. Рейтинг інвестиційної привабливості міст. URL: <https://ngoipr.org.ua/acts/27252> (дата звернення: 23.09.2022).
15. Рейтинг інвестиційної ефективності областей 2021 р. ЄвроРейтинг: рейтингове агенство: рейтинги міст та регіонів: рейтинглиси областей. URL: <http://eurorating.com.ua/regiony/rejtinglist/rejtinglistoblastej> (дата звернення: 23.09.2022).
16. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 22.09.2022).
17. Нечипоренко А.В. Фінансові інструменти стимулювання регіонального розвитку в Україні: дис. канд. екон. наук: 08.00.08 / Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2018. 270 с.
18. Петухова О.М. Інвестування : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 336 с.
19. Кайнова Т.В. Маркетинг регіону як фактор інноваційного розвитку. Київ: Академічний огляд, 2014. № 2. С. 85–90.
20. Бондаренко В.М., Шершун К.О. Поняття та інструменти територіального маркетингу в контексті стратегічного розвитку регіонів. Науковий вісник Ужгородського університету: Сер.: Економіка. 2012. Вип. 2 (36). С. 66–73.
21. Утвенко В.В. Регіональний маркетинг навч. посіб. Київ : Персонал, 2017. 116 с.
22. Боярко І. М. Інвестиційний аналіз: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2015. 400 с.
23. Гриньова В.М., Коюда В.М., Лепейко Т.І., Інвестування: підручник. Київ: Знання, 2018. 458 с.

24. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування: Навчальний посібник. Київ: Каравела, 2019. 432 с.
25. Захарін С. Заощадження та інвестиції в корпоративному секторі України в контексті макроекономічного розвитку // Економіка України. – 2019. № 5. С. 36-45.
26. Мойсеєнко І.П. Інвестування: Навч. посіб. Київ: Знання, 2016. 490 с.
27. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом: посібник. Київ: Лібра, 2002. 472 с.
28. Бланк І.О., Гуляєва Н.М. Інвестиційний менеджмент: підручник. К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2013. 398 с.
29. Грідасов В.М., Кривченко С.В., Ісаєва О.Є. Інвестування. К.: Центр навч. літ-ри, 2014. 164 с.
30. Гришова І. Ю. , Стоянова-Коваль С. С. Інвестування стратегій інноваційного розвитку суб'єктів аграрної сфери України. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 4. С. 11-15.
31. Катан Л. І., Хорішко К. С. Інвестиції та інвестування як економічна категорія. Ефективна економіка. 2011. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_11_32 .
32. Кісіль М.І. Сучасні виклики, стратегічні пріоритети та завдання щодо інвестиційного забезпечення розвитку \ сільського господарства. Інноваційна економіка. 2014. № 50. С. 14 – 19.
33. Майорова Т.В. , Крук В.В., Шевчук Я.В. Капітальні інвестиції: сутність та проблеми реалізації в кризових умовах. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 21. С. 12-16.
34. Пересада А.А. , Майорова Т.В. Інвестиційне кредитування. Київ : 2002. 272 с.

35. Понедільчук Т. В. Аналіз динаміки капітальних інвестицій в економіці України. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка. 2014. Вип. 1. С. 276–281.

36. Федоренко В. Г. Шляхи підвищення ефективності інвестицій в Україні. Київ : Науковий Світ, 2013. 234 с.

37. Царенко О. В. Інвестиційні механізми реалізації цільової стратегії інноваційного розвитку легкої промисловості регіону. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 10. С. 9-13.

38. Шилова О. Ю. Оцінка економічних наслідків прийняття інвестиційних рішень підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. № 4(1). С. 126-131.

39. Аналіз сучасного стану інвестиційного забезпечення економіки України. Фінансово-економічна система України: сучасний стан та напрями розвитку: колективна монографія / за заг. ред. Попової О.Ю., Мариної А.С. Покровськ, ДВНЗ «ДОНТУ», 2019, 284 с.

40. Борщ Л. М., Герасимова С. В. Інвестування: теорія і практика : навч. посіб. Вид. 2-ге, переробл. і допов. Київ : Знання, 2017. 685 с.

41. Вовчак О. Д. Інвестування : навч. посіб. Львів : Новий світ-2000, 2018. 544 с.

42. Захарченко Н.В. Інвестування: навч.-метод. посіб. для здобувачів вищої школи. Одеса : Атлант ВОИ СОІУ, 2018. 184 с.

43. Інвестування : практикум / Майорова Т. В. та ін. ; за наук. ред. Т. В. Майорової. Київ : КНЕУ, 2012. 577 с.

44. Кириченко О. А., Єрохін. С. А. Інвестування : підруч. Київ : Знання, 2019. 573 с.

45. Луців Б. Л., Кравчук І. С., Сас Б. Б. Інвестування : підруч. Тернопіль: Економічна думка, 2014. 544 с.

46. Сазонець І. Л. Інвестування: євроінтеграційний напрям : навч. посіб. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2007. 120 с.
47. Сазонець І. Л., Сучкова О. Д. Інвестиційна діяльність корпорацій : навч. посіб. Київ : МАУП, 2017. 192 с.
48. Скрипник Г. О., Гераймович В. Л. Інвестування : навч. посіб. Київ : Компринт, 2015. 307 с.
49. Федоренко В. Інвестування : підруч. Київ : Алерта, 2016. 448 с.
50. Безродна С. М., Миськова Н. В. Інвестування : компендіум. Чернівці, 2013. 200 с.
51. Богдан Т. П. Активізація та підвищення якості державних інвестицій в Україні. Фінанси України. 2019. № 3. С. 56-72.
52. Боярко І. М., Гриценко Л. Л., Інвестиційний аналіз : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 400 с.
53. Бурлака Н. І. Розвиток інвестиційної діяльності підприємств України. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 8. С. 37-44.
54. Даниленко А. І. Інвестиційні проекти та їхня роль у розвитку економіки України. Фінанси України. 2019. № 6. С. 7-22.
55. Дема Д. І., Абрамова І. В., Недільська Л. В. Фінансовий ринок : навч. посіб. Житомир : ЖНАЕУ, 2017. 448 с.
56. Костюкевич Р. М. Інвестиційний менеджмент : навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2011. 270 с.
57. Олешко Т. І., Козел А. М. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. Ефективна економіка. 2019. № 4. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6979> (дата звернення: 14.10.2022).